

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

**Problematika pěstounské péče v kontextu
kontaktu dítěte s biologickou rodinou
Bakalářská práce**

Autor: Ivana Jančová
Studijní program: B 6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Ivana Jančová

Studium: U1380

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Název bakalářské práce: **Problematika pěstounské péče v kontextu kontaktu dítěte s biologickou rodinou**

Název bakalářské práce AJ: The issue of foster care in the context of the child's contact with the biological family

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Teoretická část bakalářské práce bude obsahovat informace věnované pěstounské péči, popis základních charakteristik institutu pěstounské péče, bude naznačeno jeho postavení v systému náhradní rodinné péče u nás i popis různých aspektů fungování pěstounských rodin s bližším zaměřením na téma kontaktů s biologickou rodinou dítěte. Cílem praktické části práce bude zjistit, jak pěstouni vnímají téma kontaktu dítěte s biologickou rodinou. Praktická část bakalářské práce bude obsahovat popis a zdůvodnění výběru zvolené výzkumné strategie, popis zvolených výzkumných technik, popis souboru respondentů, tj. informace typu věk, pohlaví, počet dětí atp. Budu se zde snažit naplnit cíl s využitím kvalitativní výzkumné strategie a s použitím techniky hloubkového rozhovoru.

ZEZULOVÁ, Dagmar. Pěstounská péče a adopce. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 978-802-6200-659. GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 144 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4717-883. SOBOTKOVÁ, Irena. Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2003, 142 s. ISBN 80-865-5262-4. MATĚJČEK, Zdeněk a J. KOLUCHOVÁ. Osvojení a pěstounská péče. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 155 p. ISBN 80-717-8637-3. MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Vyd. 1. Praha: Portal, 1999, 183 p. ISBN 80-717-8304-8. CAMERON, R a Colin MAGINN. Cesta k pozitivním výsledkům u dětí v náhradní péči. Vyd. 1. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství TOGGA, 2013, 179 s. ISBN 978-807-4760-006.

Garantující pracoviště: Katedra sociální práce a sociální politiky,
Ústav sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Oponent: JUDr. Olga Sovová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 4.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Meziměstí 31. 3. 2016

Ivana Jančová

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Lucii Smutkové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytla při psaní této práce, všem svým respondentům a pomáhajícím organizacím za spolupráci a rodině za trpělivost.

Abstrakt

JANČOVÁ, Ivana. *Problematika pěstounské péče v kontextu kontaktu dítěte s biologickou rodinou*. Hradec Králové, 2015, 79 s. Bakalářská práce. Ústav sociální práce Univerzity Hradec Králové.

Tato bakalářská práce se věnuje problematice pěstounské péče a kontaktům pěstounů i vychovávaného dítěte s biologickou rodinou dítěte. Je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se na základě prostudované literatury věnuje náhradní rodinné péči, vazbě dítěte k biologickým rodičům, prezentuje i současný trend podpory kontaktu dítěte v pěstounské péči s jeho biologickou rodinou. Vysvětluje klíčová slova použitá dále v rámci výzkumného šetření. Praktická část obsahuje popis a zdůvodnění výběru kvalitativní výzkumné strategie, techniky polostrukturovaných rozhovorů, popis výběru souboru respondentů a interpretace informací získaných z rozhovorů s respondenty. Prostřednictvím interpretací informací získaných rozhovory s respondenty se snaží objasnit základní cíl mé bakalářské práce, tj. zjistit, jak vnímají pěstouni téma kontaktu dítěte s biologickou rodinou, dále pak dílčí cíle, a to jak vnímají pěstouni průběh kontaktů dítěte s biologickou rodinou, zda a jak vnímají pěstouni rozdíl mezi současnou a minulou právní úpravou, zda a jaká vidí pěstouni rizika styku dítěte s biologickými rodiči a jak vidí pěstouni podporu ze strany pomáhajících organizací.

Klíčová slova: rodina biologická, rodina náhradní, pěstounská péče

Abstract

JANČOVÁ, Ivana. The issue of foster care in the context of the child's contact with the biological family. Hradec Kralove, 2015 79 p. Bachelor thesis. Department of Social Work, University of Hradec Kralove.

This thesis deals with the issue of foster care and foster-parents' and educated child's contact with his biological family. It is divided into two parts, theoretical and practical.

The theoretical part is devoted to foster care based on studied literature, attachment of the child to the biological parents. It also presents the current trend towards supporting contact between the child in foster care with his biological family. It explains the keywords used in the context of further research.

The practical part contains a description and reasons for the selection of qualitative research strategy, method of semi-structured interviews, description of the choice of respondents and interpretation of information obtained through interviews with respondents. Through interpretation of information gained from interviews with respondents it strives to explain the basic aim of my thesis, which is to determine how foster parents perceive the topic of child's contact with his biological family, so how they perceive foster the progress of contacts with the child's biological family, and further it tries to clarify sub-goals of whether and how foster-parents perceive the difference between the current and previous legislation, if and what risks there are of child's contact with the biological parents, and what foster-parents' opinion on support from aid organizations is.

Keywords: biological family, family substitute, foster care

Obsah

Úvod.....	9
Teoretická část	11
1 O rodině	11
1.1 Biologická rodina	12
1.2 Význam rodiny pro dítě.....	12
1.3 Náhradní rodina	14
2 Péče o děti bez rodiny	15
2.1 Historický exkurz	15
2.1.1 Dva přístupy	15
2.1.2 Historie péče o opuštěné děti	16
2.1.3 Náhradní rodinná péče dnes	18
2.1.4 Osvojení	18
2.1.5 Poručenství.....	19
2.1.6 Pěstounská péče	19
2.1.7 Pěstouni	20
2.2 Nová právní úprava	22
3 Kontakty dítěte s biologickou rodinou.....	24
3.1 Možnosti kontaktů dětí s biologickou rodinou.....	24
3.2 Asistovaný kontakt s biologickou rodinou	25
3.2.1 Jednotlivé fáze asistovaného kontaktu	25
3.2.2 Průběh a podmínky asistovaného kontaktu.....	26
3.2.3 Rizika, krizová intervence.....	27
3.3 Činnost podporujících organizací.....	27
3.3.1 Centrum sociální pomoci a služeb o.p.s. Hradec Králové	27
3.3.2 SALINGER Z. S.	29
Shrnutí teoretické části.....	33

Praktická část	34
4 Metodologické ukotvení výzkumných aktivit	34
4.1 Hlavní cíl a dílčí cíl	34
4.2 Kvalitativní výzkum	34
4.3 Rozhovor	35
4.4 Transformační tabulka - otázky výzkumného rozhovoru.....	36
4.5 Výběr respondentů.....	38
4.6 Rizika výzkumu.....	39
5 Interpretace zjištěných skutečností	41
5.1 Interpretace DC1	41
5.2 Interpretace DC2	45
5.3 Interpretace DC3	49
5.4 Interpretace DC4	54
Závěr	59
Literatura a jiné zdroje	61
Přílohy.....	65

Úvod

Pro zpracování tématu problematiky pěstounské péče v kontextu kontaktu dítěte s biologickou rodinou v bakalářské práci jsem se rozhodla z více důvodů. Tím zásadním bylo to, že jsem pět let žila s mužem, který měl v pěstounské péči děvče, tehdy zhruba ve věku od devíti let. Měla jsem tak možnost setkat se mnoha dalšími rodinami, které měly děti v pěstounské péči, a poznat jejich problémy a starosti se zavedením trendu podpory kontaktů dětí s biologickou rodinou. Tyto změny mohly krom pozitiv přinést také možná rizika. Změna zákona č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí před třemi lety zavedla jisté podmínky a zpřísnila pravidla pro pěstouny. Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí se nově zabývá podmínkami a pravidly pěstounské péče, a to jak pro budoucí pěstouny, tak i pro odbory Sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Povinnost OSPOD byly rozšířeny o aktivní vyhledávání vhodných pěstounů, byla nastavena pravidla pro komunikaci s krajskými úřady a zpřísněna pravidla pro vedení podrobné dokumentace. Naopak spoluúčast při sociálních šetřeních v rodinách a posuzování sociálního a kulturního zázemí rodin budoucích pěstounů zůstalo v podstatě nezměněno. Pěstounům nově vznikla povinnost spolupracovat s pomáhajícími organizacemi, povinnou se stala účast na školeních i víkendových pobytech, a dále umožnění sdílení rodinného prostředí pracovníkům pomáhajících organizací. Nelze však přehlédnout, že pěstounům přinesla krom povinností i nesporné výhody a nabídku specifické pomoci. Zabývat se budu změnami jak v novém Občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. tak i zákonem 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí.

Hlavním cílem mé práce je upozornit na problematiku kontaktu dítěte s biologickou rodinou. Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jak pěstouni vnímají téma kontaktů dítěte s biologickou rodinou. Dílčí cíle otázku kontaktů dále rozpracovávají a dávají si za úkol zjistit, jak vnímají pěstouni průběh kontaktů s biologickou rodinou, jak vnímají přínosy a rizika styku dítěte s biologickou rodinou, zda a jak vnímají pěstouni rozdíl mezi současnou a minulou právní úpravou podmínek pěstounské péče a jak vnímají pěstouni podporu ze strany pomáhajících organizací. Každý z dílčích cílů je tedy zaměřen na specifický okruh otázek, které kontakt s biologickou rodinou přináší.

K naplnění hlavního cíle a dílčích cílů výzkumného šetření použiji kvalitativní výzkumnou strategii a techniku polostrukturovaného rozhovoru.

V rozhovoru budou mít respondenti možnost vyslovit se k DC1 - jak vnímají průběh kontaktů s biologickou rodinou, k DC2 - jaké jsou z jejich úhlu pohledu přínosy a rizika kontaktů s biologickou rodinou. Rozdíly mezi současnou a minulou právní úpravou řeší DC3. Úprava je poměrně zásadní a to jak v právech tak povinnostech pěstounů. Z tohoto důvodu předpokládám, že odpovědi respondentů budou velmi různorodé. DC4 se věnuje podpoře pěstounů pomáhajícími organizacemi. Pěstounství je velmi složitý proces, se kterým si většina pěstounů není schopna sama poradit. Podpora státních institucí je možná pouze v mezích konkrétních zákonů. Je zde tedy široké pole působnosti pro pomáhající neziskové organizace. Jak podporu pěstouni vnímají, zda je dostatečná nebo co by naopak jako další okruhy pomoci ještě uvítali, řeší tento dílčí cíl.

Aplikačním cílem mého výzkumného šetření bude zpětná vazba pro pěstouny i pomáhající organizace. Všem zúčastněným bude práce nabídnuta k nahlédnutí.

Moje práce se skládá ze dvou hlavních částí, teoretické a praktické. V teoretické části je, na základě prostudované literatury i studia dalších zdrojů, popsán význam rodiny a vztahů jejich členů k dítěti, dále popis náhradní rodinné péče a poslední kapitola je věnována kontaktům dítěte s biologickými rodiči a příkladem práce nestátních pomáhajících organizací.

Praktická část se skládá ze sběru informací a jejich sumarizací. Pro sběr informací byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, polostrukturovaný standardizovaný rozhovor. Cílem kvalitativních metod je porozumění, po kterém následuje vhled do dané problematiky. Rozhovor bude veden na základě scénáře otázek, které jsou polostrukturované, může být tedy rozšířen o stručné doplňující otázky, pokud vyplyne nutnost jejich položení v průběhu rozhovoru. Standardizovaný, tj. bude pro všechny respondenty stejný. Sumarizací i interpretacemi jednotlivých dílčích cílů chci zjistit určité pravidelnosti získaných informací a na základě nich vytvořit závěry. Výběr respondentů bude probíhat mezi pěstouny z Broumova a Náchodska, kteří spadají pod pomáhající organizace, o kterých budu podrobněji psát v jedné z kapitol bakalářské práce, část respondentů osobně znám a část bude na doporučení dalších respondentů.

Motto:

„Jedni říkají jim plody lásky a jiní plody hříchu, ale ony sami trpí bez hříchu a rostou bez lásky...“

Teoretická část

1 O rodině

V této kapitole se budu zabývat rodinou, protože rodina je ten nejdůležitější institut, který při výchově a utváření morálních i charakterových vlastností dítěte působí. Její absence či nefunkčnost následně vyvolává potřebu řešit další osud dítěte pěstounskou či jinou náhradní péčí.

„O rodině“, ale co je to vlastně **rodina**? Na tuto zdánlivě obyčejnou otázku nebude jednoduché odpovědět. Matějček k tomu píše: *„Na otázku, co je to rodina, nám jinak odpoví právník, jinak sociolog, jinak demograf nebo národohospodář. Ale co nám k tomu řekne dítě samo, či co by nám řeklo, kdyby se dovedlo vyjádřit naší dospělou řečí¹?“* Pro dítě, od nejtělejšího věku, je rodina osoba nebo osoby, které se o něj starají a nevnímá vnější, například formální, znaky rodiny. Dále je to prostředí, které umožní **dítěti** společensky užitečný duševní i charakterový vývoj. Obecně tedy: *„Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají².“* Výraz rodina má v literatuře množství definicí a třídění, pro potřeby této práce jsem výběr zúžila na vysvětlení, co je to rodina biologická a náhradní.

Od výrazů „rodina, rodiče, dítě“ je už pouhý krůček k výrazu „**domov**“. Zezulová píše přímo, že: *„Děti patří domů³“,* a dále pokračuje definicí, že: *„Domov je místo, odkud vás nevyhodí.“* Domov je tedy místo, kde žijí členové rodiny a kde probíhají mezilidské interakce, kde vzniká vazba mezi jednotlivými členy.

---

¹MATĚJČEK, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6. Str. 15

²MATĚJČEK, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6. Str. 16

³ZEZULOVÁ, Dagmar. Pěstounská péče a adopce. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 200 s. ISBN 978-80-262-0065-9. Str. 23

1.1 Biologická rodina

Tato kapitola se bude zabývat první ze dvou druhů rodin, na které jsem zúžila výběr ze všech možných definic rodiny, rodinou biologickou.

Rodina, jakožto společenská instituce, má tyto **funkce**: výchovnou, ekonomickou, emoční a biologickou. Biologická, též biologicko-reprodukční funkce rodiny spočívá zjednodušeně řečeno v plození potomků. K tomu je třeba dvou lidí, ženy a muže a proces plození je proces biologický. Žena a muž, kteří spolu zplodí dítě, jsou tedy **biologičtí rodiče** a takto pokrevně spřízněná rodina je **rodinou biologickou**. Pokud nastane situace a biologická rodina, která vychovává dítě, se rozpadne nebo zásadním způsobem přestane plnit své funkce, je potřeba řešit další péči o dítě jiným způsobem, například pěstounskou péčí.

„Naprostá většina dětí, které vyrůstají v osvojitelských nebo pěstounských rodinách, má alespoň jednoho žijícího biologického rodiče⁴,“ uvádí Zezulková a dále dodává, že není spokojena s termínem „Náhradní rodinná péče“. Biologické rodičovství ve valné většině případů s odchodem dítěte do jiné péče nekončí. Vazba, kterou si dítě k těmto rodičům vytvoří, je pro jeho další vývoj důležitá. Toto je důvod dnes prosazovaného trendu kontaktu biologických rodičů s dítětem v pěstounské péči. Zjistit, je-li tento přístup opravdu prospěšný a jak ho vnímají jak pěstouni i děti, si dává za cíl má bakalářská práce. Že situace není jednoznačná dokládá Zezulková dále slovy: *„Současný trend kontaktu za každou cenu nepovažuji za rozumný, ale rozumný není ani přístup opačný⁵.“* Přístup nelze paušalizovat a je nutné postupovat jinak případ od případu. Jde o výchovu a psychický vývoj dítěte, a tudíž je potřeba postupovat velmi opatrně, citlivě a bez nátlaku.

1.2 Význam rodiny pro dítě

„Rodina je základ státu“, toto omšelé klišé se objeví jako první ve vyhledávači na internetu při zadání dotazu na význam rodiny. Ano, rodina je základním prvkem společnosti, ale co znamená pro dítě? Co může od rodiny očekávat, nebo spíše, co má od rodiny dostávat? Především je to místo, kde člověk, dítě, nalezne lásku, porozumění a podporu. Členové rodiny také musejí žít ve vzájemné úctě k sobě i ostatním,

---

⁴ ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 200 s. ISBN 978-80-262-0065-9. Str. 117

⁵ ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 200 s. ISBN 978-80-262-0065-9. Str. 118

v přátelství. Právě tyto prvky pomáhají vytvářet vzájemné mezilidské vazby, tak důležité pro rozvoj dítěte. Rodina a místo kde se bydlí, musí také být místem, které se dává pocit jistoty a bezpečí, místem kde se dá načerpat nová energie. Je to prostor pro získání zkušenosti, že lidský život a **city** jsou důležitější než vše ostatní i pro vlastní sebezpoznání. To by samozřejmě mělo platit pro rodinu biologickou i náhradní.

Velmi důležitou funkcí rodiny je **funkce emoční**, tedy citová. Mezi členy rodiny vznikají citová pouta, **vazby**. Vazby, tedy psychologická pouta, která váží lidi k sobě a dítě s jeho rodičem zvláště, vzniká už ve velmi útlém věku. Vývoj této vazby probíhá v několika po sobě jdoucích etapách. V první řadě se novorozenci naučí rozpoznávat lidi, postavy. Později dokáží rozlišit konkrétního člověka a začínají si utvářet vazbu na jedince, který je spjat s příjemnými pocity a uspokojením potřeb. Ve valné většině případů je touto osobou matka, která se o dítě stará, kojí ho, uspává, přebaluje. Dbá na upokojování potřeb kojence. Kojenec projevuje svůj vztah k dané osobě například otáčením hlavy, úsměvem, sáním, uchopením a držením se. Postupem času je dítě schopno si osvojit vztah k více osobám ze svého okolí, i když jedna bude zůstávat stále tou hlavní.

Variantou výchovy dítěte mimo rodinné prostředí může být případ ústavní péče. Zde výzkumy dokládají vývojové zaostávání jazykových schopností a problematická je i tvorba vazby na jednu konkrétní osobu. Absence matky je tak statisticky doloženou nevýhodou vývoje dítěte. Avšak i v normálně fungující rodině si dítě musí zvykat na to, že nebude v neustálém kontaktu s matkou, popřípadě s ostatními blízkými osobami, ale bude nastávat i odloučení.

Vazba a utváření vazebného chování je tedy pro člověka důležité už pro to, že: *„V jejím důsledku člověk získává nebo udržuje blízkost k nějakému jinému rozlišovanému a preferovanému jedinci. Dokud vazebná postava zůstává přístupná a dokud reaguje, chování může spočívat pouze v kontrole, a pomocí zraku nebo sluchu, toho, kde se osoba nachází, a v občasné výměně pohledů a pozdravů⁶.“* Krátkodobé **odloučení**, například pobyt v jeslích, se dá s dítětem nacvičit. Záleží kdo, pro docílení psychické pohody dítěte, s ním do jeslí dochází. K tomu Bowlby v knize Odloučení uvádí příklad: *„Děti přišly do jeslí v doprovodu jednoho nebo obou rodičů. Čtyři z nich, přivedené otcem, se držely u něj a již tehdy se zdály být zaražené a úzkostné. Některé jiné děti,*

---

⁶BOWLBY, John. *Odloučení*. Praha: Portál s.r.o., 2012. ISBN 978-80-262-0076-5. Str. 42

*kteřé přišly s matkou nebo s oběma rodiči, se jevily sebejistější a připravené prozkoumávat nové prostředí. Vydávaly se na krátkodobé výpravy a pak se zase vracely*⁷.“ Dále autor popisuje, jak děti reagovaly na odchod rodičů. Pláč a odmítání spolupráce byly běžné reakce. Po několika dnech si však děti začaly utvářet náhradní vazby.

1.3 Náhradní rodina

V této podkapitole popíšu druhý typ rodiny, a to **rodinu náhradní**. Jak už sám název tohoto druhu rodiny napovídá, jde o stav, který má něco nahradit. Nahradit původní, ve valné většině případů biologickou, rodinu. Výrazy „Náhradní rodina“ nebo „Náhradní rodinná péče“ jsou však odborné termíny a k vztahu především citového vztahu dospělých a dětí se příliš nehodí. Matějček píše, že se nejedná o povznášející název: *„Zní v něm něco jako náhražka, tedy něco nepravého, zdánlivě méně hodnotného*⁸.“

V současné době můžeme systém náhradní rodinné péče rozdělit na dvě kategorie. Za prvé je to péče v přirozených podmínkách, tedy osvojení, individuální pěstounská péče či pěstounská péče na přechodnou dobu. Za druhé je to péče ve zvláštních zařízeních pro výkon této péče, například ve vesničkách SOS, zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo v domovech rodinného typu. Kdybychom se však podívali na institut náhradní rodinné péče očima dítěte, tak dle slov Matějčka: *„Tomu nezáleží ani na tom co mu říká zákon, soud a parlament a všechny další společenské instituce. Jemu záleží na jeho lidech - ti mu představují jeho rodinu*⁹.“

V této kapitole jsem se zabývala rodinou, vysvětlila jsem pojmy jako rodina, náhradní rodina, biologická rodina, významem rodiny pro dítě. V následující kapitole se budu zabývat péčí o děti bez rodiny, ve stručnosti vysvětlím historii náhradní rodinné péče, dva přístupy k náhradní rodinné péči dříve a budu se podrobně věnovat náhradní rodinné péči v dnešní době, včetně stručného vysvětlení druhů náhradní rodinné péče, podrobněji se budu věnovat pěstounské péči.

---

⁷BOWLBY, John. *Odloučení*. Praha: Portál s.r.o., 2012. ISBN 978-80-262-0076-5. Str. 24

⁸MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6. Str. 21

⁹MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6. Str. 21

2 Péče o děti bez rodiny

V této kapitole se budu věnovat náhradní rodinné péči, jejím formám a pravidlům a ve stručnosti malému exkurzu do historie. Tato péče je poskytována dětem bez rodiny nebo dětem, které nemohou být z různých důvodů vychovávány ve své vlastní, biologické rodině. Podstatou péče je poskytnout dítěti možnost žít v přirozeném rodinném prostředí.

2.1 Historický exkurz

Tato podkapitola je stručným popisem minulostí náhradní péče o děti. Na péči o nezaopatřené děti má v dnešní době vliv velké množství faktorů. Promítá se do něj například úroveň humanismu společnosti, právní ukotvení péče a její znalost i sociální stabilita společnosti, v neposlední řadě i historický kontext.

Postarat se o nezaopatřené nebo, z jakéhokoli důvodu, opuštěné dítě je dáno odedávna většině živočichů, tedy i člověku.

2.1.1 Dva přístupy

Přístupy k dětem lze v průběhu vývoje lidského rodu rozdělit na dvě zcela protichůdné tendence. Jedna je dána schopností člověka starat se a ochraňovat nejen dítě vlastní, ale dítě jakékoli. „*Dnešní poznatky z etologie člověka a biologie chování naznačují, že tato schopnost je dána nejen matkám či ženám obecně, což by se dalo vysvětlit specifickou ženskou hormonální činností, nýbrž i mužům. Je tomu tak proto, že člověk býval na této zemi původně ohroženým druhem.*¹⁰“ Tento přístup je zakořeněn z desítek tisíc let trvajících období, kdy přežití lidské tlupy záviselo na přežití dostatečného počtu dětí.

Druhý zcela protichůdný přístup je doložen tak, že už: „*Od úsvitu dějin se dovídáme o tendenci právě opačné, totiž o odkládání a usmrcování dětí cizích i vlastních*¹¹,“ a jak Matějček dále uvádí, v těžkých dobách válek a přírodních katastrof zvítězilo pragmatické rozhodnutí, že život dospělého je cennější než život dítěte. Zbavit se dítě z takových důvodů je pro dnešního člověka jen těžko pochopitelné, ale s přihlédnutím

¹⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-7178-304-8. Str. 15

¹¹ MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-7178-304-8. Str. 15

k situaci a době ospravedlnitelné. Nemuselo však vždy jít o příčiny související s prostým přežitím, ale například o příčiny psycho-sociální či socio-kulturní. „*Děti bývají zahubeny ze msty, ze strachu o mocenské postavení, ze žárlivosti, ze studu či obavy o degradaci vlastní identity před tváří dané společnosti aj. Dítě, a to především ženské pohlaví, je často také obětí drastické, leč účinné regulace porodnosti*¹².“ Gabriel a Novák píše, že historie je učitelkou života, avšak v péči o nechtěné či nějak postižené děti je spíše zrcadlem dávných kultur. V Chammurapiho zákoníku je trest za usmrcení potomka. Pachatel musel usmrcené dítě tři dny a tři noci držet pod dohledem v náručí. Dítě narozené ve staré Spartě bylo předloženo radě starších a ta rozhodla, zda je zdravo a schopno budoucích povinností, nebo zda bude vhozeno do propasti. Drsnou tvář antiky tak trochu zjemní přístup, kdy rodiče odložili nechtěné dítě v hliněné nádobě, do které přidali i cennosti, klenoty, peníze a věřili, že se osud o ostatní postará.

2.1.2 Historie péče o opuštěné děti

Institut osvojení prodělal v průběhu věků velký vývoj a v čase se měnil přístup společnosti i zakotvení v právním systému. Podle Matějčka můžeme historii osvojení rozdělit do pěti historických fází.

První fáze - Starý Řím

Římské právo jako první dává osvojení formální zákonná pravidla. Většina evropských zemí převzala **římské právo** jako základ svých zákonných pravidel, včetně pravidel o osvojení. Příkladně císař Dioklecián zakázal prodávat děti a císař Konstantin nařídil roku 312 úřadům, aby výchovu odložených dětí převzaly, a to na jejich útraty.

Druhá fáze - Středověk a Novověk (do konce 18. stol.)

Rozvoj křesťanských principů v době „barbarské“ morálky nebyl jednoduchý a trval celá staletí. Kněží, na základě doporučení koncilů, vyzývali ve jménu **křesťanské lásky** ty, kteří mohou pomoci, aby se postarali o nezaopatřené děti. V roce 787 byl v Miláně založen první nalezinec. V kostelech byly zřizovány schrány, do kterých mohly matky odložit nechtěné dítě s vědomím, že o něj bude postaráno.

---

¹² MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-7178-304-8. Str. 16

Třetí fáze - Osvícenectví

Nalezince již nejsou něčím výjimečným, ale stávají se obecnou potřebou. Jde nejen o projev racionalismu, ale i o stav ekonomiky a sociální politiky. V roce 1784 byl založen nalezinec ve Vídni a v roce 1789 v Praze. Osvícenectví již nepomýšlí pouze na přežití dítěte, ale i na jeho smysluplnou, v rámci možností a ducha doby, výchovu. Dekretem ze dne 18. 9. 1788 se zavádí institut placené pěstounské péče. Pěstounky však byly povětšinou ženy z chudých poměrů, děti do péče si braly pouze pod vidinou zisku snadného příspěvku od státu.

Čtvrtá fáze - První republika

Tomuto období dominují v přístupech k náhradní rodinné péči dva prvky. Za prvé, pravidelný příliv sirotků po velkých válkách, za druhé zájem veřejnosti i nového státu o řešení této otázky. Jakýmsi nepsaným celostátním programem se stává ochrana dítěte. V První republice byla možná nejen adopce, ale i pěstounská péče, a ta hned v několika variantách. Umístění dítěte v dětském domově nebylo bráno jako řešení trvalé, ale naopak, jako přestupní stanice od ztracených biologických rodičů k náhradním. Poplatný době vzniku byl i zákon č. 56/1928 Sb., který důrazně preferoval názor muže při výběru nejvhodnějšího osvojece.

Pátá fáze - po II. Světové válce do r. 1989

Pátou fází lze dále rozdělit do tří časových úseků, dělených zlomovými roky. Rok 1945 konec okupace, opět příliv sirotků, návrat k prvorepublikovému řádu, euforie a optimismus ze znovunabyté svobody, ale po pouhých třech letech rok 1948, vítězství KSČ ve volbách a její preference kolektivní výchovy před výchovou rodinnou. Zrušena byla pěstounská péče, možná byla pouze dohoda mezi příbuznými. Předpokládalo se, že cestou k socialismu ubude nechtěných dětí i rodinných problémů. Nutno však uvést, že již v roce 1949 byl přijat zákon o právu rodinném, který zrovnoprávňuje děti narozené v manželství i mimo ně a také rovnost muže a ženy v manželském vztahu, dále právně řeší osvojení zrušitelné a nezrušitelné. Poslední úsek začíná v roce 1963 přijetím zákona č. 94/1963 Sb. O rodině, který vrací prioritně výchovu do rukou rodiny a deklaruje, že prvořadý je **zájem dítěte**. Gabriel a Novák k tomu píše: „*Nelze tedy již hledat*

nejvhodnější dítě pro danou rodinu, ale naopak nejvhodnější rodinu pro dané dítě¹³.“
Zajímavou nestátní iniciativou bylo v roce 1969 založení SOS dětských vesniček. Plánem bylo vybudovat sedm vesniček, v každém kraji jednu. Realizovat se podařilo pouze dvě, u třetí byl položen jen základní kámen.

2.1.3 Náhradní rodinná péče dnes

Jak již bylo řečeno, má výchova dětí a péče o jejich příznivý vývoj být především právem a povinností obou rodičů. Avšak ne všichni rodiče se chtějí nebo mohou o své děti starat. V situacích, kdy děti nemohou z nejrůznějších důvodů vyrůstat ve vlastní rodině, je třeba hledat optimální formu náhradní výchovy, a to je také obsahem činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí.

V současnosti můžeme formy péče rozdělit na osvojení, poručenství, kdy poručník o dítě osobně pečuje, a pěstounskou péči. Vyžaduje-li to zájem dítěte a fyzická osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy, může soud rozhodnout o svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby než je rodič. Přednost při výběru vhodné osoby mají zpravidla příbuzní dítěte.

2.1.4 Osvojení

Osvojení upravuje Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. a zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí. Ve velké části se shoduje s pěstounskou péčí, např. při odborném posouzení schopností budoucího osvojitele. V knize narození jsou na základě rozhodnutí soudu zapsáni jako rodiče osvojitelé. Vztahy mezi osvojeným dítětem a původní rodinou v plném rozsahu zanikají. Je vyloučeno osvojení mezi sourozenci a mezi příbuznými v pokolení přímém. Jako společné dítě mohou dítě osvojit jen manželé a to vždy se souhlasem toho druhého. Pokud jsou zákonnými zástupci osvojovaného dítěte jeho rodiče, není třeba jejich souhlasu, jestliže zjevně nemají o dítě zájem. Souhlasu rodičů, kteří jsou zákonnými zástupci osvojovaného dítěte, není také třeba, jestliže dají souhlas k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům. V těchto případech je pak třeba k osvojení souhlasu opatrovníka, který musí být osvojovanému dítěti v řízení o osvojení ustanoven.

---

¹³ GABRIEL, Zbyněk a NOVÁK Tomáš. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 144 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3. Str. 21

Souhlas předem musí být dán osobně přítomným rodičem písemně před soudem nebo před příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí a může být dán nejdříve 6 týdnů po narození dítěte. Svůj souhlas může rodič odvolat pouze do doby, než je dítě na základě rozhodnutí orgánu sociálně-právní ochrany dětí, obecního úřadu obce s rozšířenou působností umístěno do péče budoucích osvojitelů, do tzv. předadopční péče.

Osvojiteli se mohou stát pouze fyzické osoby, které zaručují způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte a společnosti.

Finanční nároky osvojitelů jsou posuzovány podle předpisů o nemocenském pojištění, jakož i pro nároky podle pracovněprávních předpisů a zákona o státní sociální podpoře, je dítě svěřené do péče jiného občana než rodiče, do pěstounské péče, poručenství a do osvojení jako u dětí vlastních.

2.1.5 Poručenství

Poručenství nastává, jestliže jsou splněny tyto podmínky:

- oba rodiče nezletilého dítěte zemřeli,
- byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti,
- výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven,
- nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.

Poručník, soudem ustanovený, pečuje o dítě osobně a naplňuje všechny složky rodičovské zodpovědnosti. Rodiče tak nahrazuje téměř v celém rozsahu. Soud určí poručníka na základě doporučení rodičů, případně určí osobu příbuznou nebo blízkou dětem. Poručníkem může být ustanoven i orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Soudem určený poručník má vůči dítěti práva i povinnosti. Například odpovídá za řádné plnění funkce poručníka soudu a je soudem i pravidelně dozorován.

2.1.6 Pěstounská péče

Pěstounská péče je další formou náhradní rodinné péče a svěřují se do ní děti, jejichž rodiče nezajistí výchovu, pokud to zájem dítěte vyžaduje. Pěstounskou péči mohou poskytovat manželé. Pěstoun či pěstouni jsou povinni o dítě osobně pečovat, ale k dítěti

nemají vyživovací povinnost ani právo zastupovat ho v jeho záležitostech. To přináleží i nadále rodičům.

Období pěstounské péče začíná rozhodnutím soudu, končí zletilostí dítěte. Ukončeno může být i rozhodnutím soudu, a to z důležitých důvodů na požádání pěstouna.

Zákon zná i výraz předpěstounská péče. Toto období nastává, pokud je dítě z rozhodnutí soudu v ústavu nebo zařízení pro děti nebo jde-li o dítě v pěstounské péči na dobu určitou, pokud tak orgán sociálně-právní ochrany dětí rozhodne. Dítě se pak dostává do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem a splňuje zákonem stanovené podmínky.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je další možnost, kterou může soud na návrh OSPOD určit svěřením dítěte. Soud je však povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat důvody trvání této péče. Péče v tomto režimu může trvat nejdéle jeden rok. Pokud jde o svěřením do péče dětí, sourozenců, rok se počítá od svěřením posledního z nich.

2.1.7 Pěstouni

Pěstounem se může stát každý člověk, mající zájem pomáhat dětem, které nemohou vyrůstat se svými biologickými rodiči. Rodiče se často nechtějí, ale i nemohou starat o děti z různých důvodů, pro všechny tyto osamělé děti je však nesrovnatelně lepší žít byt' v náhradní rodině, a to buď po přechodnou dobu, nebo trvale. Je třeba zajistit jim vhodnou péči a citlivou pomoc. A takovým náhradním rodičem může být právě pěstoun.

V ČR je velmi kvalitně a důsledně podporována pěstounská péče, pěstounům je poskytována podpora mnoha doprovázejících organizací. Do pěstounské péče se často umisťují děti, které nemohou být adoptovány, často sourozenci nebo ostatní příbuzní, ale i starší děti. Tyto děti mají ve většině případů rodiče, kteří stále mají svoji rodičovskou odpovědnost. Pěstoun nemá vůči dítěti žádnou vyživovací povinnost, dítě nemůže po pěstounovi dědit.

Pěstounem se může stát jednotlivec, rodina s dětmi i bezdětná rodina. Může jím být příbuzný nebo naprosto cizí člověk, v neposlední řadě i profesionální pěstoun. Musí být schopen zajistit dítěti potřebnou péči a bezpečné zázemí, dále musí mít trvalé bydliště v ČR. Pěstounem může člověk být na přechodnou dobu nebo trvale. Podle zveřejněných

výsledků výzkumu Asociace Dítě a Rodina právě pěstounská péče na přechodnou dobu dosahuje pozitivních výsledků v začleňování osamělých dětí do společnosti a výrazné zlepšení jejich života. Téměř polovina dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu odchází do osvojení, kde se stává plnohodnotnými členy nové rodiny, čtvrtina dětí odchází do pěstounské péče příbuzných, 15 % se vrací zpět k biologickým rodičům do původní rodiny, jen necelá 2 % končí v ústavěch.

Pěstounská péče vzniká v případech, kdy se biologičtí rodiče nechtějí nebo nemohou řádně starat o své děti. Ustanovuje se rozhodnutím soudu. Celá řada doprovázejících organizací, z nichž dvěma největším v Královéhradeckém kraji se věnují v samostatné kapitole, všem zájemcům o pěstounskou péči poskytuje dlouhodobou podporu a pomoc.

Pěstouni mají celou řadu práv, ale i povinností, mají právo vychovávat svěřené dítě, pečovat o něj. Nejsou zákonnými zástupci dítěte, nemohou tedy rozhodovat o zásadních věcech, o těch vždy rozhoduje soud. O běžných záležitostech dítěte však rozhodují sami. Nevzniká mezi nimi právní vztah jako mezi biologickými rodiči a dítětem, biologický rodič má stále rodičovskou zodpovědnost a to i ve věcech např. výživného. Pěstouni znají jméno i adresu biologických rodičů, měli by znát historii rodiny i závažné zdravotní informace, které by mohly mít vliv na zdraví dětí (rakovinná onemocnění v biologické rodině, civilizační choroby, duševní poruchy, braní drog v těhotenství).

Biologičtí rodiče mohou požádat o styk s dítětem, pěstounům s tímto institutem pomáhají doprovázející organizace. Trendem poslední doby je poměrně velká podpora těchto kontaktů ze strany organizací a biologickým rodičům bývá vyhověno v případech, že tento kontakt nenarušuje zdravý vývoj a psychologické problémy dítěte.

Pěstouni mohou využívat např. příspěvky od státu a pomoc různých nadací, za výkon pěstounské péče jim náleží odměna pěstouna, která se odvíjí od počtu dětí převzatých do péče. Dále mohou pěstouni využívat mnoho služeb, jak uvedu v kapitole o doprovázejících organizacích.

Pěstounská péče končí dosažením zletilosti ve věku 18 let, dále může být zrušena na návrh pěstouna nebo OSPOD. Běžně je pěstounská péče finančně podporována až do doby, kdy je svěřené dítě schopné postavit se na vlastní nohy ve smyslu dokončení studia v pozdějším věku než je 18 let. V tu chvíli již pěstoun nerozhoduje o některých

záležitostech dítěte, o kterých rozhodoval do zletilosti, ale protože se dítě připravuje na další život studiem a tráví svůj čas v domácnosti pěstounů, náleží pěstounům stále odměna pěstouna.

2.2 Nová právní úprava

Práva i povinnosti pěstounů v současné době vycházejí především z nového Občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., zákona O sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. a mezinárodní Úmluvy o právech dítěte. Další práva a povinnosti vycházejí přímo z rozhodnutí soudů v konkrétních případech. Rodiče a děti mají mezi sebou vzájemná práva a povinnosti, jichž se nelze žádným způsobem zříci.

Podle Úmluvy o právech dítěte má každé dítě, ať už žije kdekoliv má právo znát své rodiče, v případě náhradní rodinné výchovy, kdy je vychováváno náhradními rodiči nebo pěstouny, je poznat a být s nimi v kontaktu, pokud to okolnosti dovolují.

Úmluva o právech dítěte (čl. 8 odst. 1) deklaruje: „*Právo dítěte na zachování jeho totožnosti, včetně státní příslušnosti, jména a rodinných svazků v souladu se zákonem a s vyloučením nezákonných zásahů. Na zachování jeho rodinných svazků včetně zachování jména*¹⁴.“

Pokud je dítě schopné formulovat své názory, může tyto názory svobodně vyjádřit ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, např. i při soudním řízení týkajícím se pěstounské péče. Soud musí těmto názorům dítěte věnovat patřičnou pozornost odpovídající úrovni a věku dítěte v souladu s příslušnou zákonnou úpravou.

Některá z dalších práva a povinností, týkajících se pěstounské péče, zejména kontextu kontaktů dětí s biologickou rodinou, uvádí zákon č.359/2009 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, např. pěstoun nebo i jiná osoba, která vykonává práva a povinnosti rodičů má povinnost pečovat o zdraví dítěte, jeho citový, fyzický, rozumový i mravní vývoj. Podílí se tedy i na rozhodování, kdy se dítě vídá se svými rodiči. V případě, že by taková osoba bránila styku dítěte s biologickými rodiči, má dítě právo obrátit se na OSPOD s žádostí o zprostředkování kontaktu.

---

¹⁴ Vláda ČR. *Úmluva o právech dítěte* [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rfp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>

V případě umístění dítěte do pěstounské péče je OSPOD povinen styk dítěte s rodiči zajistit a být pěstounům nápomocen při zprostředkování dohody mezi rodiči a pěstouny.

Nikdy nesmí zaměstnanec OSPOD podporovat pěstouny v tom, že je kontakt s rodiči nevhodný, pokud je zároveň zajištěna bezpečnost dítěte. Tím by byla narušena etika sociální práce. Vždy tedy musí být podporována zásada podpory styku dítěte s biologickými rodiči, potažmo rodinou.

Pěstoun (i další zúčastněná osoba) má právo domáhat se rozhodnutí soudu, pokud kontakt dítěte s biologickou rodinou není v zájmu dítěte a mohl by mu jakkoliv uškodit, případně žádat soud o úpravu styku nebo zákaz styku s rodiči.

Existuje mnoho organizací, které pomáhají pěstounům nebo osvojitelům v kontaktu dětí s biologickou rodinou, tedy vyhledání, kontakt, asistence, poradenství.

Dle § 960 odst. 1, 2 Občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. (dále jen OZ): *„Rodiče mají vůči dítěti povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou práv a povinností, které zákon stanoví pěstounovi, ledaže soud z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodne jinak. Rodiče mají právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat i právo na informace o dítěti, ledaže soud z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodne jinak¹⁵.“*

Z § 967 OZ mezi povinnosti pěstouna patří také udržovat a rozvíjet a prohlubovat vztah dítěte s jeho biologickou rodinou a osobami pro dítě blízkými, umožnit pravidelný styk dítěte s biologickou rodinou, pokud není soudem rozhodnuto jinak.

V této kapitole jsem se věnovala nejpodstatnějším podmínkám a požadavkům pro výkon pěstounské péče, a to jak v historickém exkurzu, tak v pohledu na současný stav. Následující kapitola bude zaměřena na kontakty s biologickou rodinou dítěte.

---

¹⁵Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, § 960 odst. 1, 2

3 Kontakty dítěte s biologickou rodinou

V této kapitole se budu zabývat kontakty dítěte v pěstounské péči s jeho biologickými rodiči. Cílem mé práce je zjistit, jak tyto kontakty vnímají a zda vidí přínosy či rizika samotní pěstouni, dále jak změna zákona umožňuje kontakt dětí s biologickou rodinou, zejména využívání činnosti pomáhajících organizací. Popisem těchto kontaktů se zabývám v následujících podkapitolách.

Jaký význam má znalost vlastního původu a s tím související kontakty s biologickou rodinou uvádí ve své publikaci například Klimeš: „*Chybná je tendence náhradních rodičů za minulostí dělat tlusté čáry*¹⁶,“ a dále vysvětluje potřebu dítěte získat vlastní identitu. Dítě s přibývajícím věkem má potřebu identifikovat se a: „*V nejmladším věku většinou rodiče nemají s identitou dětí větší problémy. Ty je však zaskočí zpravidla nepřipravené, když děti přijdou do puberty. Rodiče nechápou, proč právě teď začínají být s dítětem problémy, když doposud bylo tak hodné, a hledají pro to přijatelné vysvětlení. Nejčastěji ve velkých událostech minulosti nebo v genech*¹⁷.“ Dítě by mělo vědět, odkud pochází, tato znalost je pro něj jakousi startovní čarou, od které začíná svoji životní pouť a poznání biologické rodiny je při hledání vlastní identity prospěšnou zkušeností.

3.1 Možnosti kontaktů dětí s biologickou rodinou

Oproti dřívější době se v dnešní moderní společnosti výrazně zjednodušily možnosti kontaktů dětí s biologickou rodinou, informační technologie umožňují dětem i rodičům využívat velkou škálu možností. Mobilní telefony i internet jsou dnes dostupné téměř všem skupinám obyvatel v naší společnosti, mohou být tedy využity i pro kontakt dětí s biologickou rodinou. Využíván může být e-mail, telefonní hovory i SMS, velké množství komunikačních programů jako např. ICQ, SKYPE, MESSENGER - tyto lze využívat zcela zdarma na wifi připojení v telefonech i počítačích, velká obliba v dnešní době je používání sociálních sítí, zejména sítě FACEBOOK, kde je však již potřeba určitá dávka kontroly ze strany pěstounů, protože by snadno mohlo dojít ke zneužití profilu cizími osobami a tato síť je určena až pro mládež ve věku nad 16 let.

---

¹⁶ KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte*. Vyd. 1. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2008, 48 s. Str. 17

¹⁷ KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte*. Vyd. 1. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2008, 48 s. Str. 10

Poměrně zásadním kontaktem dětí a biologické rodiny je umožnění asistovaného kontaktu na základě nové právní úpravy a zejména za pomoci pomáhajících organizací. Tomuto kontaktu se budu podrobně věnovat v následující podkapitole.

3.2 Asistovaný kontakt s biologickou rodinou

Cílem **asistovaného kontaktu** s biologickými rodiči je zajistit bezpečné podmínky tak, aby dítě mělo možnost strávit společný čas s rodiči podle svého přání, aby asistovaný kontakt přispěl ke zdravému vývoji dítěte. Často se stává, že je tento kontakt i terapeutickým prostředkem.

Podporující organizace by kromě zprostředkování kontaktu měla vyhodnocovat dosavadní kontakty, **pozitivní** nebo **negativní dopady** kontaktu, zjišťovat historii biologického rodiče, jeho schopnosti a dovednosti (má pozitivní vztah k dítěti, chodí včas, je schopen dojet na místo setkání, spolupracovat atd.), vyhodnocovat vztahové vazby k biologickému rodiči, pěstounům, dalším osobám. Nutno je především zhodnotit, zda je tento kontakt pro dítě přínosem. Na zhodnocení situace se podílí vedoucí projektu asistovaného kontaktu, doprovázející pracovník rodiny, pěstouni, případně psycholog. Teprve potom může dojít k uskutečnění kontaktu. Je však třeba rozlišovat, jaký je vlastně cíl tohoto kontaktu. Jedná se o možnost návratu dítěte do biologické rodiny? Jaká je citové pouto mezi rodičem a dítětem, může dítěti hrozit nějaké nebezpečí? Je kontakt i přáním dítěte? Jak je dítě staré? Jak biologický rodič zvládne organizaci kontaktu, bude kontakt zasahovat do denního řádu dítěte? Budou se na kontaktu podílet i další členové rodiny? Jedná se o kontakt osobní, e-mailový, poštovní, telefonický? Pro dítě je nutné garantovat maximální možné bezpečí.

3.2.1 Jednotlivé fáze asistovaného kontaktu

Asistovaný kontakt dítěte s biologickou rodinou je rozdělen do několika fází:

- zaznamenání zakázky,
- předání zakázky a informační servis (informace o rodině pěstouna, i biologické rodině, informace o dítěti a jeho historii, aktuální informace o dítěti, kontakt na všechny zúčastněné),
- přípravná fáze s pěstounem, dítětem a biologickým rodičem, tzn. nastavení pravidel, podmínek a sjednání dohody,

- setkání pěstoun, biologický rodič, prostředník asistovaného kontaktu, podmínky sepsání dohody o asistovaném kontaktu, podepsání,
- podle domluvených podmínek s biologickým rodičem, dítětem, prostředníkem asistovaného kontaktu, pěstoun a dalšími osobami dojde k vlastnímu uskutečnění kontaktu,
- zpětná vazba o uskutečněném kontaktu, jeho zhodnocení a doporučení pro příště.

3.2.2 Průběh a podmínky asistovaného kontaktu

Pro asistovaný kontakt je nejvhodnější neutrální **místo**, nikoliv byt pěstounů nebo biologických rodičů, vhodné je místo, které dítě dobře zná, je vhodné pro aktivní trávení společného času a různé aktivity vhodné pro dítě. Nevhodné jsou prostory plné lidí, např. herny v nákupních centrech, i když někdy jiná možnost nezbývá, vhodnější je krátká vzdálenost pro cestování dítěte, měl by čas kontaktu vhodně zapadnout do programu dítěte, aby nebylo nutné uvolňovat dítě ze školy, kroužků a oblíbených aktivit. Je nutné nastavit takové podmínky kontaktu, aby dítě nijak neohrožovaly a nezatěžovaly ho, aby se dítě cítilo bezpečně. V žádném případě není na místě brát sebou na místo setkání cizí osoby, se kterými není dopředu kontakt domluven (např. nový partner biologické matky). Naopak je vhodné, aby u menších dětí byl přítomen pěstoun. Cílem je připravit pro dítě bezpečné setkání a příjemně strávený čas.

Asistovaný kontakt v rodinách, kde pěstounem je příbuzný dítěte, má svoje specifika, která je potřeba znát a pracovat s nimi. Hlavní rozdíl od asistovaného kontaktu, kde nejsou strany příbuzné, je to, že pěstouni a biologičtí rodiče se dobře znají a v naprosté většině jsou jejich vztahy komplikované. Nejčastějším případem je situace, kdy prarodiče jsou pěstouny svého vnoučete, biologický rodič je tedy jejich synem či dcerou. Prarodiče se často potýkají s pocitem viny, že selhali ve výchově vlastního dítěte. V historii jejich vztahu bylo pravděpodobně období, kdy se pro své dítě naprosto nasadili, snažili se mu pomoci začít „správně žít.“ Postupně pak zjistili, že jejich nasazení k ničemu nevede a jediná věc, kterou mohou nyní učinit, je postarat se o vnouče. Většinou mají za sebou mnohaleté hádky s rodičem dítěte, zklamání, lži. Děti v těchto pěstounských rodinách bývají v kontaktu se svými rodiči většinou od začátku pěstounské péče. Kontakt často probíhá komplikovaně, prarodiče nevědí, jaké dát kontaktu hranice, a tak probíhá často nahodile, nekontrolovaně, pro dítě nevhodně.

U těchto kontaktů je vhodné, aby byla po dohodě všech zúčastněných nastavena pravidla, která budou všichni dodržovat.

3.2.3 Rizika, krizová intervence

Rizikem může být necitlivé nakládání s případnými očekáváními dětí týkajícími se návratu do biologické rodiny. Je nutné, aby byly děti zasazeny v realitě a neočekávaly něco, co zřejmě nepříjde. Sdělovat dětem pravdu, ale citlivě, a zvažovat kdy a jakým způsobem. Jak jsem již uvedla v podkapitole o významu rodiny pro dítě, velké riziko může představovat blízký vztah k více lidem. Proto by se mělo zvažovat i to, zda je možný v blízké době návrat dítěte do biologické rodiny. Pokud se o tomto neuvažuje, doporučuje se kontakt méně četný a méně intenzivní, spíše jen udržování kontaktu, nikoliv snaha o navázání blízkého vztahu.

Potřeba krizové intervence může nastat během kontaktu, těsně před ním či po něm. Může dojít ke krizové situaci, vyvolané např. alkoholem, drogami, výčitkami, zlosti, agresí, může dojít k pokusům o sebevraždu, u dítěte může krizová situace nastat vlivem nepochopení celé situace, nepřijetím kontaktu, krize z nastalé situace. Může se jednat i o více faktorů najednou. V případě takovéto krize je třeba co nejdříve kontakt ukončit, případně přivolat policii, nebo záchrannou službu, vyžaduje-li to bezpečí nebo zdraví kohokoliv z účastníků. Zejména pro dítě musí být zajištěno naprosté bezpečí.

3.3 Činnost podporujících organizací

Tato kapitola se věnuje činnosti nestátních organizací pomáhajících a podporujících pěstouny, jejich rodiny i děti v pěstounské péči. Mezi pomáhající organizace patří dle zákona č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí také OSPOD, ale této úrovni pomoci se v této práci věnovat nebudu.

Jedná se o **pomáhající organizace**, z jejichž působnosti mám velkou část svých respondentů. Obě poskytují široké množství služeb pro různé skupiny klientů, v této práci bych však chtěla představit pouze **služby pro pěstouny**.

3.3.1 Centrum sociální pomoci a služeb o.p.s. Hradec Králové

Organizace působí již 40 let v různých právních formách, její zaměření se postupem času rozšiřovalo a měnilo do dnešní podoby. Prvním právní formou byla Pečovatelská

služba HK, která byla odborem Okresního národního výboru, od té doby se však začala odvíjet historie dnešního Centra sociální pomoci a služeb o.p.s. Hradec Králové. Pečovatelská služba byla zaměřená pouze na služby péče o seniory ve čtyřech pečovatelských domech a zároveň zajišťovala terénní práci. Po zrušení Okresního ústavu sociálních služeb v roce 1990 vznikla příspěvková organizace pod Okresním úřadem - Pečovatelská služba. Tuto organizaci v letech 1993 - 2003 řídila Helena Vostrovská, byl změněn název z Pečovatelské služby na Centrum sociální pomoci a služeb Hradec Králové. Za její působnosti byly výrazně rozšířeny služby centra. Byly zavedeny terénní služby pro seniory, zřízena střediska osobní hygieny, stanice pečovatelské služby pro děti, 4 denní stacionáře - domovinky, dvě zařízení rodinných služeb a rodinná poradna. Jeden ze stacionářů v HK byl vybudován r. 1997 jako první zařízení tohoto typu v ČR. Z důvodu změn v územním uspořádání krajů a okresů bylo v r. 2002 Centrum převedeno pod krajský úřad a po roce zrušeno. Nastalo velmi složité období pro seniory, ale v roce 2003 se bývalá ředitelka Vostrovská spolu s psychologkou dr. Jarmilou Bílkovou a sociální pracovnící Zorkou Müllerovou rozhodly založit Centrum sociální pomoci a služeb o. p. s. Hradec Králové (dále jen Centrum). Stále pod vedením Heleny Vostrovské Centrum plynule pokračovalo v péči o 600 hradeckých seniorů v pečovatelské službě, denním stacionáři a rodinné poradně s tisícem konzultací ročně. Byla rozšířena síť rodinných poraden v rámci Královéhradeckého kraje a služby rodinné poradny byly navýšeny o nové metody práce s rodinou, mediaci, terapeutická sezení pro dospělé, podporované setkávání rodičů s dětmi po rozvodu a mnohé další služby.

Na základě pověření MPSV k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče Centrum nyní spolupracuje s asi 65 rodinami Náchodska a Broumovska, které spadají pod příslušné OSPOD v Náchodě a Broumově (dle §48 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí).

Centrum pro rodiny nabízí poradenství, doprovod a podporu pěstounských rodin. Zájmem Centra, jak vyplývá s informačních letáků a webu je, aby život všech členů rodiny byl spokojený a bezpečný. Centrum nabízí velké množství speciálních programů, např. nabídka individuálních konzultací pro pěstouny, vedených sociálními pracovníky nebo psychologem. Konzultace jsou zaměřeny na osobní problémy pěstounů spojené s výkonem pěstounské péče, na problémy spojené se sourozeneckými vztahy, na

výchovné problémy, problémy s učením. Programy podporují poznání platných zákonů, pomoc s finančním zabezpečením a mnohé další. V neposlední řadě jsou zaměřeny i na doprovod při kontaktu s biologickou rodinou nebo vyhledání biologické rodiny. Asistovaný kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou mohou využít všichni pěstouni, poradny v HK i Náchodě vytvářejí možnost setkání ve svých prostorech, může zde být přítomen sociální pracovník nebo psycholog Centra tak, aby došlo k setkání dítěte s biologickou rodinou v bezpečném prostoru pro dítě, ale i pro všechny zúčastněné členy biologické i náhradní rodiny. Možnost využití individuální psychologické práce s dítětem za pomoci rodinných nebo individuálních terapií je vhodným řešením při vztahových, výchovných, rodinných i školních problémech, v neposlední řadě je velice důležitá pomoc s budováním identity dítěte v náhradní rodině, jeho začlenění do rodinného systému a celkově i do společnosti. Z nabídky odborných přednášek je možné využít široký okruh speciálních i všeobecných témat pěstounské péče, náhradní rodiny, výchovných a vzdělávacích problémů, legislativy, přizpůsobeno nejen potřebám klientů ale i jejich přáním, např. specifické poruchy učení, problémy s ADHD, odklady školní docházky, individuální studijní plány, problémy s drogami, dospíváním, hledáním identity ve společnosti, alkohol, sourozenecké problémy, osamostatnění dítěte v dospělosti. Tyto přednášky probíhají formou jednodenních setkání, pěstouni přicházejí společně se svými dětmi, je připraven např. sportovní program, dílny, zábavný program.

Poměrně novou záležitostí, využívanou zejména v poslední době, jsou víkendové pobyty. Jsou vhodné zejména pro seznámení pěstounských rodin mezi sebou, sdílení různorodých zkušeností s náhradní rodinnou péčí, je nabízeno velké množství přednášek, workshopů, jsou předávány aktuální informace o změnách v oblasti legislativy právní ochrany dětí a mnohé další. Víkendové pobyty jsou pro celé rodiny, ale program je oddělen samostatně pro děti a dospělé. Některé aktivity jsou však společné, např. rukodělné dílny, sportovní aktivity a další.

3.3.2 SALINGER Z. S.

Organizace SALINGER z.s. nemá zdaleka tak dlouhou historii jako předchozí Centrum sociální pomoci a služeb o.p.s. Hradec Králové.

Vznikla v roce 1997 jako zájmové sdružení, které mělo v prvotním plánu snahu pomáhat mladým lidem v začleňování do společnosti a chránit jejich zájmy. V současnosti realizuje služby sociální prevence v celém Královéhradeckém kraji a podporuje prorodinné aktivity v Hradci Králové.

Na rozdíl od již zmiňovaného CPSP o. p. s. Hradec Králové Salinger z.s. pracuje především s dětmi a mládeží (org. Modrý pomeranč), pracuje s mládeží a dětmi v sociálně vyloučených lokalitách Hradce Králové (kontaktní centra Amaro-Phurd a ZIP), věnuje se žadatelům o náhradní rodinnou péči a pěstounským rodinám (Stopa čápa), pracuje s rodinami v obtížných životních situacích (Triangl) a provozuje rodinné centrum Budulíněk.

Organizace Salinger, z.s. je pověřena dle §48 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., k výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

Pro mou práci je zásadní středisko Stopa čápa, které se budu dále podrobněji věnovat, i když v dnešní moderní době a s ní v ruku v ruce jdoucími problémy dětí a mládeže, např. drogy, kriminalita, alkohol, šikana. Salinger z.s. nepochybně plní velmi důležitou funkci pomoci a kontroly v Královéhradeckém kraji jako jedna z největších organizací zabývající se prevencí sociálně-patologických jevů ve společnosti.

Mezi nabízené programy Stopy čápa patří zejména asistovaný kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou. Sociální pracovník nabízí všechny formy kontaktu, facilituje setkání, dohlíží na bezpečnost všech zúčastněných, dítěte, náhradních rodičů a biologických rodičů nebo dalších příbuzných, určuje jasná pravidla pro kontakt.

V programu individuální psychologické práce s dítětem je nabízena podpora dětí při budování jejich identity v náhradní rodině, pomoc při začleňování dítěte do náhradní rodiny, může probíhat zároveň se všemi členy rodiny nebo náhradními rodiči a dítětem odděleně, je možné v některých případech zapojit i biologické rodiče, tohoto lze úspěšně využít při znovuzачleňování dítěte při návratu zpět do biologické rodiny nebo jen při budování dobrých vztahů s biologickou rodinou.

Dále je nabízeno poskytování poradenství z oblasti legislativy v právní ochraně dětí a rodinné péče o děti, možnost sepsání žádostí, doprovázení na úřady, pomoci s žádostmi o dávky. Může probíhat osobně, telefonicky i e-mailem.

Odlehčovací služby jsou nabízeny v rámci víkendových pobytů. Program je připraven zvláště pro rodiče a zvláště pro děti, pěstounské rodiny mohou využívat zdarma Dětský koutek v rodinném centru Budulíněk, kde ho sociální pracovníce zdarma pohlídají, a služby dobrovolníků, kteří mohou pomáhat dětem se školní přípravou, úkoly, doučováním, péčí o dítě, kdy je třeba.

Provázení rodiny je využíváno jako pomoc při dlouhodobém procesu od první myšlenky dospělého na pěstounskou péči, příprava před a po přijetí dítěte do rodiny, až po zletilost dítěte. Vždy funguje na základě souhlasu rodiny v jejím přirozeném prostředí, klíčový pracovník poskytuje podporu i pomoc při jednání s úřady, dalšími spolupracujícími organizacemi osobně, telefonicky i e-mailem, pomáhá při řešení běžných rodinných záležitostí v souvislosti s dítětem, výchovou, hospodařením, jedná s biologickou rodinou o kontaktech, poskytuje pomoc při orientaci s legislativou a mnohé další aktivity

Další možností využití služeb jsou přednášky a workshopy formou jednodenních setkání, kde je připraven program pro celou rodinu, řeší se zde různé problematiky, např. pěstounství, vztahové problematiky, problémy s učením, kontakty s biologickou rodinou a mnohé další. Rodina má možnost aktivně odpočívat a zároveň poznat i jiné náhradní rodiny a jiné pohledy na dané problematiky

V neposlední řadě je nabízena také příprava žadatelů o náhradní rodinnou péči. Terapeuti, sociální pracovníci a pediatr se zúčastní školení v rozsahu 48 hodin, kde seznamují budoucí náhradní rodiče s danou problematikou, každá problematika má část psychologickou, sociálně-právní a pediatriickou, budoucí náhradní rodiče na počátku sdělují svá očekávání a představy a na konci hodnotí, zda byly naplněny. Obvykle to bývají dvě víkendová setkání, návštěva Dětského Centra ve Dvoře Králové nad Labem a individuální setkání s terapeuti střediska.

Ne každá pomáhající organizace nabízí supervizi rodiny, ale právě Stopa čápa je jednou z těch, která má tuto službu ve své bohaté nabídce. Supervize rodiny je řešena dvoučlenným týmem terapeutů, který nahlíží do systému rodiny, tím pomáhá

pěstounům při řešení výchovných a jiných problémů souvisejících s výchovou dětí a poskytuje jim v dané oblasti poradenství. Může probíhat s celou rodinou dohromady nebo dospělými a dětmi odděleně, je možné využívat i v případech plného fungování rodiny jako zastavení se a nahlédnutí do vztahů v rodině a zhodnocení svých pocitů.

Cílem další nabídky, a to víkendových pobytů, je vzdělávání a sdílení zkušeností odborníků s náhradní rodinnou péčí, získávání aktuálních informací o příslušné legislativě, setkání s odborníky na danou oblast. Pobyty mají část programu společně pro celé rodiny a část oddělenou pro dospělé odpovědné za péči a pro děti. Bývají realizovány mimo prostředí organizace a domácího prostředí, často v rekreačních zařízeních po celé republice. Nabízeny jsou besedy s odborníky na náhradní rodinnou péči a výchovu všeobecně, různé volnočasové aktivity, rukodělné dílny, a preventivní akce pro mládež.

Možná témata odborných přednášek jsou např. ze speciální pedagogiky, oblasti legislativy, problematiky syndromu ADHD, odkladu školní docházky, posouzení zralosti před vstupem do první třídy, individuální učební plány, výchovné problémy předškolního období, puberty, dospívání, téma ukončení NRP s dosažením zletilosti, problematika kontaktů s biologickou rodinou, romská problematika.

Další pomáhající organizace buď z Královéhradeckého kraje, nebo s celostátní působností:

- Centrum pro rodinnou náhradní péči o.p.s.
- Amalthea z.s.
- Asociace dítě a rodina z.s.
- Dobrá rodina o.p.s.
- Cestou necestou, z. s.
- Natama o.s.
- Diamant z. s.
- Dotek z.s.

Shrnutí teoretické části

V teoretické části jsem vysvětlila důležité pojmy jako rodina obecně i to, že **biologická rodina** jsou žena a muž, kteří spolu zplodí dítě, stávají se tedy **biologickými rodiči** a že **náhradní rodina** má nahradit původní, ve valné většině případů biologickou rodinu. Vysvětlila jsem **význam rodiny** a domova pro dítě v tom, že jde o prostor pro získání zkušenosti, že lidský život a **city** jsou důležitější než vše ostatní i pro vlastní sebepoznání. Uvedla jsem i malý historický exkurz do dějin péče o opuštěné děti od antiky po dnešek. Dále jsem se zabývala prakticky i legislativně tím, jak vypadá náhradní rodinná péče dnes, problematikou **osvojení**, kde vztahy mezi osvojeným dítětem a původní rodinou v plném rozsahu zanikají. Vysvětlila jsem **poručenství**, kde soudem ustanovený poručník pečuje o dítě osobně a naplňuje všechny složky rodičovské zodpovědnosti, i to že do pěstounské péče se svěřují děti, jejichž rodiče nezajistí výchovu a kdy toto zájem dítě vyžaduje. Průběh **kontaktů** dítěte v náhradní péči s biologickou rodinou, důvody a možnosti jsem uvedla následně. Mimo jiné to, jak probíhá **asistovaný kontakt** s biologickými rodiči. Zde je třeba zajistit bezpečné podmínky, aby dítě mělo možnost strávit společný čas s rodinou. Psala jsem i o **rizicích** a krizové intervenci během kontaktu nebo těsně před ním či po něm vyvolané např. alkoholem, drogami, výčitkami, zlostí a agresí. V závěru teoretické části jsem uvedla i dva příklady **podporujících organizací** a popsala rozsah jejich činnosti a pomoci pěstounům. Definice těchto pojmů byla důležitá pro to, abych dále mohla s těmi to pojmy pracovat v rámci HC a DC výzkumného šetření.

Praktická část

4 Metodologické ukotvení výzkumných aktivit

Praktická část mé práce je složena z popisu výzkumné metody, techniky rozhovorů, výběru vzorku respondentů a ze samotného výzkumu. Pro získání informací byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, konkrétně technika polostrukturovaného rozhovoru.

4.1 Hlavní cíl a dílčí cíl

Hlavním cílem výzkumu (HC) je zjistit, jak vnímají pěstouni téma kontaktů dítěte s biologickou rodinou. Tento, hlavní cíl je rozložen do čtyř dílčích cílů:

DC1 - Zjistit, jak vnímají pěstouni průběh kontaktů dítěte s biologickou rodinou.

DC2 - Zjistit, jaké vnímají pěstouni přínosy a rizika styku dítěte s biologickou rodinou.

DC3 - Zjistit, zda a jak vnímají pěstouni rozdíl mezi současnou a minulou právní úpravou podmínek pěstounské péče.

DC4 - Zjistit, jak vnímají pěstouni podporu ze strany pomáhajících organizací.

4.2 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum má oproti kvantitativnímu výzkumu celou řadu výhod, jak se ale může zdát, ještě více nevýhod. Lze jím například, jak píše Disman: „*Na začátku výzkumného procesu pozorovat, sbírat data, pátrat po pravidelnostech existujících v těchto datech, po jejich významu. Následně formulovat předběžné závěry a výstupem mohou být nově formulované hypotézy nebo nové teorie. Ty je možné ověřit například následným kvantitativním výzkumem*¹⁸“. Předností kvalitativního výzkumu je, jak například píše Hendl: „*Získání podrobného popisu a vhledu při zkoumání jedince, skupiny, události či fenoménu, umožňuje studovat procesy, navrhnout teorie, reagovat na místní podmínky i příčinné souvislosti*¹⁹“. Mezi nevýhody kvalitativního výzkumu

---

¹⁸DISMAN Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2007, 375 s. ISBN 978-80-246-0139-7. Str. 283-322

¹⁹HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2016, 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9. Str. 48

patří podle Hendla to, že: „Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí²⁰.“ Je těžké provádění kvantitativní predikace, sběr a analýza dat je velmi časově náročná a v neposlední řadě, výsledek může být ovlivněn výzkumníkem a jeho preferencemi. „Kvalitativní výzkum může minimalizovat zkreslení snáze, než výzkum kvantitativní. Data nejsou sešněrována do korzetu předem připravených kategorií a hypotéz. Redukce dat v kvalitativním výzkumu je daleko slabší než v kvantitativním. Data v kvalitativním výzkumu procházejí mnohem menším počtem transformací. Kvalitativní výzkum má tedy mnohem větší naději předejít kontaminaci dat výzkumem samotným, a tuto přednost si pečlivě stráží²¹.“ Výzkumný proces je vždy kompromisem a vyvažováním nedostatků a výhod. Při kvalitativní výzkumu pak nezůstáváme jen na povrchu případu, ale provádíme podrobnou komparaci, sledujeme vývoj a zkoumáme příslušné procesy. Potřebou patřičného vhledu do problematiky byla tedy vedena má volba výzkumné metody, metody kvalitativního výzkumu.

4.3 Rozhovor

Pro sběr dat jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu, výzkumný **rozhovor, polostrukturovaný**, a to proto, že mi umožní přímý styk se zkoumanou osobou, respondentem. Rozhovor je, jak píše Disman: „Velice pracná a časově náročná metoda, ale na druhou stranu klade menší nároky na iniciativu respondenta, je při ní také jasné, že dotazovaná osoba je ta, která byla vybrána do vzorku²².“ Otázky v rozhovoru byly zvoleny tak, aby umožnily respondentovi volné odpovědi a ne škálové či pouhý výběr z možností. Příprava rozhovoru probíhala v určitých krocích:

- příprava,
- zkušební dotazování,
- rytmus rozhovoru,
- scénář,
- kontrolní otázky,
- realizace.

---

²⁰HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2016, 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9. Str. 48

²¹DISMAN Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2007, 375 s. ISBN 978-80-246-0139-7. Str. 298

²²DISMAN Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2007, 375 s. ISBN 978-80-246-0139-7. Str. 141

Příprava rozhovorů obsahovala zmapování a konkretizaci problému a následně formulace cílů práce. Nejdříve byl stanoven hlavní cíl a ten byl postupně rozpracován do čtyř dílčích cílů. Zkušebním dotazováním byly na základě dílčích cílů formulovány jednotlivé otázky, které byly sestaveny tak, aby i respondentovi dávaly smysl, aby měl rozhovor rytmus a následně byl vytvořen scénář. Testováním rozhovoru mimo výzkumné šetření jsem se připravila i na nutnost kladení kontrolních a doplňujících otázek. Po takové přípravě bylo možné začít s vybranými respondenty realizovat rozhovor.

4.4 Transformační tabulka - otázky výzkumného rozhovoru

Hlavním cílem výzkumu (HC) je zjistit, jak vnímají pěstouni téma kontaktů dítěte s biologickou rodinou. V rámci tématu kontaktů dítěte s biologickou rodinou vnímám jako významnou oblast průběh kontaktu dítěte s biologickou rodinou, dále oblast přínosů a rizik styku dítěte s biologickou rodinou. Vnímání změn mezi minulou a současnou právní úpravou by se mohlo zdát pro daný výzkum nepodstatné, ale přesto jej považuji za důležitý v kontextu kontaktů dětí s biologickou rodinou, na prostředí, kde kontakty probíhají, stejně tak i oblast podpory ze strany pomáhajících organizací ve smyslu kontextu těchto kontaktů.

Hlavní cíl je tedy rozložen do čtyř dílčích cílů:

DC1 - Zjistit, jak vnímají pěstouni průběh kontaktů dítěte s biologickou rodinou.

DC2 - Zjistit, jaké vnímají pěstouni přínosy a rizika styku dítěte s biologickou rodinou.

DC3 - Zjistit, zda a jak vnímají pěstouni rozdíl mezi současnou a minulou právní úpravou podmínek pěstounské péče.

DC4 - Zjistit, jak vnímají pěstouni podporu ze strany pomáhajících organizací.

Ke zjištění každého z dílčích cílů byly pomocí transformační tabulky zpracovány otázky, které dohromady tvoří scénář rozhovoru.

Tabulka č. 2 – Transformační tabulka

Hlavní cíl	Zjistit, jak vnímají pěstouni téma kontaktů dítěte s biologickou rodinou	Dílčí cíle	
		DC1	Otázky k DC1
	Zjistit, jak vnímají pěstouni průběh kontaktů dítěte s biologickou rodinou	DC1	Proběhl již nějaký kontakt biologické rodiny s dítětem? Byli jste přítomni kontaktu, a jaká byla vaše účast?
			Kde proběhl kontakt, v novém domově dítěte nebo jinde?
			Kdo kontakt inicioval?
			Jak jste vnímali pocity dítěte?
			Jaké jste měli pocity vy jako pěstouni?
	DC2	Otázky k DC2	Jak vnímáte přínosy a rizika styku dítěte se svou biologickou rodinou?
			Jaké máte informace o biologické rodině?
	DC3	Otázky k DC3	Jak vnímáte současnou právní úpravu?
			Jak vnímáte rozdíly mezi původní a novou právní úpravou?
			Jak vnímáte změny ve finančním ohodnocení pěstounů?
			Jak vnímáte změny v oblasti vzdělávání pěstounů?
	DC4	Otázky k DC4	Jak vnímáte podporu ze strany organizací?
			Jak se v průběhu času mění intenzita a rozsah podpory ze strany organizací?
			Víte vždy, na koho se s aktuálními problémy obrátit?
			Co byste vy sami zlepšili nebo změnili ve vztahu k pomáhající organizaci?
	DC4	Otázky k DC4	Jak vnímáte podporu ze strany pomáhajících organizací?
Jak se v průběhu času mění intenzita a rozsah podpory ze strany organizací?			
Víte vždy, na koho se s aktuálními problémy obrátit?			
Co byste vy sami zlepšili nebo změnili ve vztahu k pomáhající organizaci?			

Otázky k DC1:

Tato série otázek se zabývá samotným kontaktem dítěte s biologickou rodinou a jde v ní o to, zjistit názory a pocity pěstounů k problematice kontaktů. Zda již kontakt proběhl, v jakém prostředí, kdo byl iniciátor a hlavně, jak vnímají pěstouni pocity dětí z těchto kontaktů.

Otázky k DC2:

Tyto otázky jsou směřovány na přínosy a rizika styku dítěte s biologickou rodinou, protože to, jak je pěstouni vnímají, má velký vliv na jejich práci jako pěstounů. Dále na informovanost o biologické rodině. Znalost biologické rodiny a prostředí, ze kterého dítě pochází, je při výchově podstatná, nezanedbatelná jsou i zdravotní rizika.

Otázky k DC3:

Vnímání a znalost rozdílů v právní úpravě se věnují otázky třetího dílčího cíle, které však považuji za důležité zejména v kontextu změn týkajících se právě těchto kontaktů po úpravě zákona.

Otázka k DC4:

Zkušenost pěstounů s pomáhajícími organizacemi může být velmi různá, avšak pro práci pěstounů také velmi důležitá. Zajímá mne zejména zkušenost s pomáhajícími organizacemi v kontextu kontaktu s biologickou rodinou, ale i další zkušenosti s pomáhajícími organizacemi.

4.5 Výběr respondentů

Výběr respondentů je při každém šetření kompromis možného. Testovat zkoumaný problém na kompletním množství obyvatelstva, kterého se týká, je prakticky nemožné a jak k tomu vtipně poznamenává Disman: „*Kolik vran musíme pozorovat, abychom mohli říci, že všechny vrány jsou černé*²³?“ Odpověď je nasnadě, všechny. A proto: „*Redukovaná analýza reality vede k tvrzení pravděpodobnostního charakteru*²⁴.“ Realitu, v případě mé práce tu část populace, která je pěstouny, jsem zredukovala na ty,

---

²³DISMAN Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2007, 375 s. ISBN 978-80-246-0139-7. Str. 92

²⁴DISMAN Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2007, 375 s. ISBN 978-80-246-0139-7. Str. 92

žijící na území Broumova a Náchodska. Později jsem z důvodu obecného rozšíření přidala i několik pěstounů ze vzdálenějších okresů Královéhradeckého kraje. Dalším prvkem redukce byla dosažitelnost kontaktu na pěstouny v těchto regionech a dále jejich ochota rozhovor poskytnout. Kontaktovala jsem tedy všechny pěstouny, které jsem znala z různých setkání a školení a požádala přímo je o rozhovor, popřípadě aby oni požádali mým jménem své známé pěstouny. Tak vznikl můj výzkumný vzorek populace pěstounů. Jednalo se tedy z části o záměrný výběr a částečně se uplatnila i technika „sněhové koule“.

Rozhovorů bylo provedeno celkem 6, po dlouhém zvažování jsem rozšířila počet respondentů o další 4 formou e-mailové komunikace, protože jsem považovala za důležité získat více výpovědí, ale bohužel se mi nepodařilo v blízkém okolí zajistit další pěstouny, kteří by byli ochotni hovořit na diktafon. S e-mailovou komunikací však nebyl problém. V e-mailu odpovídali pěstouni na stejné otázky jako v rozhovoru. V rámci interpretací jsem pak analyzovala doslovné přepisy rozhovorů a písemné výstupy z odpovědí na otázky získaných v rámci e-mailové komunikace.

4.6 Rizika výzkumu

Při každém výzkumu je třeba dodržovat tři základní pravidla:

- **Objektivita** - nestrannost, nezávislost na badateli
- **Validita** - platnost toho, co se zjistí
- **Reliabilita** - spolehlivost, výzkumný postup a výsledky by se měli shodovat

Každé z uvedených pravidel přináší při realizaci výzkumu určitá rizika. Objektivita, nestrannost, nezávislost na badateli a Hendl k tomu poznamenává, že: „*Výzkumník si musí uvědomit všechny své osobní apriorní představy*²⁵.“ Už při přípravě výzkumu je nutné dbát objektivitu, při tvorbě otázek, jejich posloupnosti a v neposlední řadě i při jejich pokládání. Výzkumník, tazatel, je povinen oprostit se emocí a respondenta neovlivňovat, nebo spíše si uvědomovat svůj možný vliv.

Validita je schopnost zachytit pomocí našeho výzkumného nástroje právě ten jev, o který máme zájem a také platnost toho, co se zjistí. Jsem si vědoma toho, že výstupy

---

²⁵HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2016, 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9. Str. 284

nebudou zobecnitelné, ale budou platit pouze pro mou skupinu respondentů. S validitou souvisí i konstrukce otázek a Disman k tomu dodává: „*Bude tato otázka srozumitelná opravdu každému členu našeho vzorku*“²⁶.“ To znamená postavit a formulovat otázky tak, aby byly srozumitelné všem, popřípadě maximálnímu počtu respondentů, a také být připraven, pokud to bude potřeba, vysvětlit respondentovi o co v dané otázce jde. Nesprávně pochopená otázka by mohla ovlivnit výsledek výzkumu.

Reliabilita, spolehlivost, výzkumný postup a výsledky by se měly shodovat. V tomto pravidle vidím minimální problém. Jsem přesvědčena, že výsledky výzkumu by se při jeho opakování a při zachování současného právního prostředí a přístupů organizací nezměnil.

---

²⁶DISMAN Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2007, 375 s. ISBN 978-80-246-0139-7. Str. 148

5 Interpretace zjištěných skutečností

V následujících podkapitolách budu interpretovat výpovědi pěstounů, které jsem získala z rozhovorů a e-mailové korespondence.

Celý výzkum je tedy interpretován z odpovědí 10 respondentů, z nichž dva jsou blízkými příbuznými dítěte (oba dědečkové), tři respondentky jsou pěstounkami profesionálními s větším počtem dětí a 5 respondentů jsou pěstouni s jedním nebo dvěma dětmi v pěstounské péči. Věk pěstounů je od 38 let až po důchodové roky, vzdělání vyučen, maturita i vysoká škola, bydliště Královéhradecký kraj, malé vesničky i města do 20 tisíc obyvatel.

V rámci interpretací jsem využila metodu otevřeného kódování. Jak uvádí Hendl: „*Otevřené kódování odhaluje v datech určitá témata. Tato témata jsou nejdříve na nízké úrovni abstrakce. Mají vztah k položeným výzkumným otázkám, k přečtené literatuře, k pojmům používaným účastníky nebo jde o nové myšlenky vznikající, jak výzkumník proniká k textu*²⁷.“ Tato metoda dává výzkumníkovi poměrně volnost při použití kódů. Zpracovala jsem vlastní seznam kategorií navazujících na otázky v rozhovoru, zapracovala je do psaných textů výpovědí respondentů a výsledek uvádím v následných interpretacích.

V následujících podkapitolách provádím interpretace postupně, vždy v návaznosti na jednotlivé dílčí cíle.

Interpretace prokládám na vhodných místech doslovnými citacemi respondentů, které uvádím kurzívou a v uvozovkách. Respondenty označuji jako R1-R10.

5.1 Interpretace DC1

Prvním dílčím cílem (DC1) je zjistit, jak vnímají pěstouni průběh kontaktů dítěte s biologickou rodinou.

Dle sdělení respondentů v naprosté většině již kontakt dětí s biologickou rodinou, a to nejen s rodiči, ale také se sourozenci nebo prarodiči, již proběhl nebo probíhá pravidelně. Pouze jedna respondentka je nyní ve fázi vyjednávání podmínek kontaktu

---

²⁷HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2016, 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9. Str. 251

s bratrem dítěte, který žije v dětském domově a využívá všech dostupných prostředků pomoci, zejména ze strany pomáhajících organizací a místně příslušného OSPOD.

Menší část respondentů uvádí, že zná biologickou rodinu dětí ze svého blízkého okolí a tak veškeré kontakty probíhají mimo nový domov dětí i mimo kanceláře OSPOD nebo pomáhajících organizací, větší část respondentů by nerada viděla biologickou rodinu ve své domácnosti a tak využívá prostor pomáhajících organizací a OSPOD na úřadech ke kontaktu dítěte s biologickou rodinou. U větších dětí pěstouni preferují volnost při kontaktu, nechávají rozhodnutí na dětech, kde se se svou rodinou chtějí setkat. Využívají k tomu cukrárny, hřiště, zařízení pro děti, domácnosti biologických rodin. Málokdo z respondentů by pozval biologickou rodinu do svého domova, do jedné rodiny však dochází matka pravidelně, protože respondentka se svým manželem mají raději nepřetržitý dohled nad těmito kontakty. Jedná se však o děti předškolního věku. Ve druhé rodině byl na návštěvě strýc dětí, ale po krátké domluvě odešel i s dětmi mimo domácnost respondentky.

Téměř všichni respondenti uvádí, že považují za vhodné, aby čas s biologickou rodinou trávil děti bez jejich přítomnosti, k čemuž je tedy potřeba v několika případech velká dávka důvěry, ale podle respondentů se tato důvěra vyplácí, protože kontakt dětí s rodiči je mnohem snazší. Někteří respondenti však při prvních samostatných kontaktech volili přítomnost v dosahu, děti pozorovali na hřišti, byli ve vedlejší místnosti, nakupovali v obchodě vedle cukrárny, kde byly děti s matkou, při pozdějších kontaktech již umožnili biologickým rodinám kontakt bez dohledu, i když se necítili zcela v pořádku.

Většina respondentů využívá prostorů OSPOD a pomáhajících organizací k uskutečnění prvních kontaktů, později volí i jiné prostory nebo také výlety. U starších dětí mají biologické rodiny také možnost kontaktovat děti pomocí telefonů, dopisů, e-mailové korespondence, sociálních sítí. Respondenti tuto formu kontaktů nechávají zcela na dětech, pouze občas s dětmi promluví o obsahu těchto kontaktů, ale žádným způsobem je nehlídají ani neomezují, jak uvádí např. R6: *„Když kluci chtějí, já jim v tom bránit nebudu, chodí oba na střední, tak snad maj dost rozumu k tomu, aby si mámu ohlídale a nevěřili jí tu snůšku nesmyslů, co jim občas nasype na hlavu. A taky vědí, jak se chovat a kdy se vrátit domů, moc dobře to vědí, co by si taky bez nás počali, že? A vypnout telefon, kdyby máma moc otravovala, to taky není takový problém přeci.“*

Další otázku, a tedy kde proběhl první kontakt, většina odpověděla již v rámci první otázky tak, jak jsem již popsala výše.

R1: „Tady na sociálce mají místnost, kde se můžou rodiny s dětmi setkat, což je bezvadný, protože můžou ty děti být v prostředí, který znaj, v městě, který znaj, a nemusej harcovat nikam do kraje. Domů bych si biologický rodiče pouštěla zcela výjimečně. Protože ani ne tak kvůli těm dětem, za kterýma jezděj, to by bylo vcelku v pohodě, ale když je rodina rozsáhlejší, tak s ohledem na ty ostatní děti, proč by jim někdo cizí měl vstupovat do soukromého prostoru. To mi nepřišlo vhodné.“ Citace profesionální péstounky, jejíž rozhovor je součástí bakalářské práce. Více respondentů preferovalo neformální prostory, venkovní prostory, cukrárny, hřiště, zábavní parky, někteří domácnosti biologické rodiny.

Odpovědi na třetí otázku, tedy kdo inicioval kontakt, jsou víceméně škálou všech možností. Iniciátorem byla biologická rodina, péstouni, často i děti, pouze ve dvou případech to byla pomáhající organizace, která se snažila přesvědčit všechny strany, aby ke kontaktům docházelo. U všech rodin se realizovaly kontakty pravidelně, i když ve dvou případech postupem času zcela ustaly. Nejvíce iniciátorů je však mezi respondenty, kteří považují kontakty s biologickou rodinou, ať už se jedná o rodiče, prarodiče, vzdálenější příbuzné, za naprostou samozřejmost v životě dětí, které jsou v péstounské péči. Z velké části se však podle slov respondentů rodiče o děti nezajímají a respondenti je svým způsobem ke kontaktům tlačí, i za pomoci OSPOD a pomáhajících organizací. Biologičtí rodiče to podle slov respondentů „tak nějak přetrpí“. R5 uvedl že: *„Někdy mi připadá, že nevíme, o čem máma mluví, jindy zas že to ví moc dobře, možná jí ten alkohol už úplně zatemnil hlavu, nebo jak si potom vysvětlit, že malou hrozně chce a pak zas nechce a pak zas chce a nakonec pošle sms, že nemá na vlak a že ani nepřijede. A to ji jako mám já nebo pomahačka tlačít k tomu, aby si šla se svou dcerkou aspoň popovídat? To se mi tedy popravdě moc nechce, zájem by měla mít máma, Monička je ještě moc malá, aby si to rozhodovala sama. Ale na druhou stranu, klidně bych jí ty peníze na vlak dala, protože Monča se vždycky moc těší a pokud máma nedorazí, pláče.“*

Čtvrtá otázka tohoto dílčího cíle se týkala toho, jak respondenti vnímali pocity dítěte při prvním, respektive i následujícím, kontaktu. Naprostá většina respondentů vnímala při prvním kontaktu pocity dětí rozporuplně, od vnímání stresu, strachu, nejistoty, jací

rodiče budou, jak se budou chovat, zda vůbec dorazí. U starších dětí se objevilo zpočátku i částečné odmítání. Respondenti se však shodli, že v podstatě všechny děti bez rozdílu věku a zkušeností z doby, kdy se svými biologickými rodiči ještě bydlely, se na rodiče těšila, i když pocity u nejmenších dětí lze jen velmi těžko odhadnout, pokud o nich nedokáží mluvit. U dalších kontaktů, tedy těch následujících po prvním, se děti už bez výjimky radostně těšily a respondenti jejich pocity již vnímali s uspokojením a ulehčením. Bohužel se stávalo, že rodiče na domluvenou schůzku nedorazili a to potom respondenti vnímali jako obrovské zklamání pro děti, které to nedokázaly vůbec pochopit, že o ně jejich vlastní rodina nestojí. Většinou se však situace po dalším kontaktu, který se uskutečnil, zlepšila. Otázkou podle respondentů však zůstává, co všechno dokáže s dětskou psychikou způsobit fakt, že biologičtí rodiče nejeví zájem o dítě, které marně čeká na jejich návštěvu.

Poslední otázka se týkala pocitů respondentů. Tyto pocity byly skutečně rozporuplné i přes zjištění, že všichni kontakt s biologickou rodinou vítají a z velké části i intenzivně podporují. Do pocitů respondentů se promítá zloba na biologické rodiče, kteří se o své děti nechtějí postarat. Tento pocit je poměrně častý, v mém výzkumu ho uvádí víc než polovina respondentů. U některých respondentů se stále objevuje i strach, že biologičtí rodiče budou dětem slibovat nemožné, což se v několika případech také stalo. Dále strach, že se dětem něco stane, pokud nebudou oni v dosahu, uvedla téměř polovina respondentů, ale vesměs se týkala malých dětí předškolního věku. Jedna z respondentek, R5 uvedla, že: *„Pomalou jsem si při čekání ve vedlejší místnosti okousala nehty na kost, jak jsem se hrozně bála, že se něco stane, že budou holky zklamané, že dojde k nějakému konfliktu. O to však bylo příjemnější, že se nestalo vůbec nic a rozzářené oči holek mi byly obrovskou odměnou za tu dobu nervů, kdy jsem se rozhodovala, jestli jo nebo ne.“*

Respondenti s dětmi nad 15 let věku se potýkali i s nutností důvěřovat dítěti, které pouští na den či dva s biologickými rodiči. Důvěra by měla směřovat i k biologickým rodičům, ale těm respondenti podle svých slov nedůvěřují vůbec. Spoléhají na to, že děti vědí, jak se správně zachovat a také jak řešit nějakou situaci, která by se mohla vyvinout při kontaktu, zejména pokud je dítě přes noc u biologického rodiče. V těchto případech respondenti trvají na tzv. „pravidelných telefonických hlášeních“. Také občas spoléhají na to, že by při problémech s kontakty příště pracovníci zakročili.

Všichni respondenti uvádějí, že dítě po návratu domů bývá veselé, se situací se dokáže snadno vyrovnat, nedochází k velkým konfliktům a děti nemají tendence prosazovat nějaké změny chování, tedy dodržují nastavená pravidla v rodině. Výsledkem je, že dle respondentů se všichni pěstouni musí vyrovnat s celou řadou emocí, ale přes to všechno kontakty dětí s biologickou rodinou vítají a podporují. Důvěru v děti považují pěstouni starších dětí za zásadní, bez ní by nemohlo ke kontaktům s rodiči vůbec dojít. Podle většiny z nich je nutné však nastavit určitá pravidla, nebo spíše hranice, za které nemohou děti jít. Právě důvěra v děti a v to, že jsou schopné tuto hranici uhlídat, dává možnost bezpečného kontaktu, děti sebou nenechají manipulovat. Na tom se shodují všichni respondenti bez výjimky. Podle R6: „*Máma je máma, ale vocad' pocad'.*“

Shrnutí

Výsledkem zkoumání tohoto dílčího cíle je tedy to, že průběhy kontaktů dítěte s biologickou rodinou vnímají respondenti pozitivně, tyto kontakty bez rozdílu všichni vítají, považují je v životě dítěte za naprosto důležité, ať už z důvodu poznání vlastní identity, tak i zachování vztahů s biologickou rodinou. I když u mých respondentů není pravděpodobné, že by se děti mohly ke svým biologickým rodičům někdy v budoucnu vrátit, ani tuto možnost respondenti ve svých myšlenkách nepotlačují. Respondenti uvádějí, že děti se vyrovnávají s emocemi pravděpodobně rychleji a lépe, než oni sami, ale i za cenu rozporuplných pocitů dětí i respondentů je kontakt s biologickou rodinou pozitivně vnímán.

5.2 Interpretace DC2

V druhém dílčím cíli jsem se zabývala výzkumnými otázkami vedoucími ke zjištění, jak respondenti vnímají přínosy a rizika kontaktů dětí s biologickou rodinou a okrajově i znalostmi informací o biologické rodině v jakémkoliv rozsahu.

Někteří z respondentů vnímají spíše rizika, jiní zas jen přínosy a rizika nevnímají téměř žádná. Nelze však toto jednoznačně paušalizovat, protože pro některé respondenty je to naopak velmi stresující záležitost, které se podvolují hlavně z důvodů těch, aby děti mohly udržovat vztahy se svojí biologickou rodinou.

Velkým přínosem pro většinu respondentů je to, že si uvědomují, jak je pro děti nutná znalost svých biologických příbuzných. Na školeních jim odborníci vysvětlují, že je pro

dítě důležité znát svoji minulost, byť by pro dítě mohla být i velmi bolestná, je třeba o minulosti mluvit a také umožnit udržení vztahu. Vždyť nikdy nikdo neví, co by se vlastně mohlo vše stát i změnit, děti by se nakonec mohly do biologické rodiny vrátit, není ojedinělé, že se tak děje, i když to zdaleka není pravidlem. Jak mi uvedl jeden z respondentů R6: *„Vám by se líbilo, kdybyste nevěděla, proč vás máma odložila a nechtěla se starat? Já bych se asi v dětském věku z tohohle zbláznil, pral bych se, hádal, neposlouchal, tohle prostě musí každý vědět, odkud pochází, proč od mámy musel jít pryč, a tu mámu musí každé dítě občas pomuchlat, nebo jí klidně říct, proč mu připadá špatná nebo zlá.“*

Mezi přínosy respondenti uvádějí právě důležitost udržení vztahů s biologickou rodinou, znalost své historie, informace o svém narození a ve velké části děti i o části života, ve které se svojí biologickou rodinou žili. V nezanedbatelné části rodin mých respondentů jsou to právě děti, které iniciují kontakt se svou biologickou rodinou, ony samotné to považují pro svůj život za důležité. Je třeba se v rozhodování řídit potřebami dítěte a to snad dává jisté záruky k tomu, aby kontakty byly spíše přínosné než rizikové. Je třeba dětem nevnucovat, co si myslí pěstouni, ale nechat jim rozhodovat sami za sebe. Jak uvádí moje první respondentka na dotaz, zda vnímala nějaké přínosy: *„Vnímala jsem přínosy v tom, že Miša byl klidnější, protože věděl, co se děje s maminkou, a vlastně se děti udržovaly v kontaktu v byť minimálním, ale udržovaly si přehled o biologické rodině, a rizika, rizika se nás až tolik netýkaly, vzhledem k tomu, že maminka byla vstřícná, mockrát projevila myšlenku, že je ráda, že má u nás děti a že je o ně postaráno, rozhodně nedělala žádné naschvály, nepříjemnosti, snažila se vyhovět, což nebývá, jak jsem ze setkání s ostatními pěstouny vyrozuměla, to je naprosto výjimečná situace.“* Kdybych to měla shrnout do jediné věty, bylo by to asi tak, že všichni respondenti považují kontakt dětí s biologickou rodinou za zásadní v životě dětí a pokud ho lze realizovat se zajištěním bezpečnosti dětí, netřeba se těchto kontaktů obávat.

Někteří respondenti považují za rizikovou bezpečnost dětí při setkáním, ale zároveň si sami uvědomují, že případná rizika jdou odstranit třeba s přispěním pomáhajících organizací ve smyslu psychologů účastných na setkání, pečlivou přípravou při tzv. asistovaném kontaktu, dobře zvoleným prostředím a časem. Velkým rizikem pro všechny respondenty je to, že biologičtí příbuzní by mohli přijít na setkání pod vlivem

návykových látek, chovat se agresivně, dávat najevo spokojenost se svým způsobem života, kdy většina odmítá pracovat a žije z dávek od státu, nemá svoji domácnost v pořádku nebo bydlí na ulici. Ze všeho nejvíce se však respondenti obávají ovlivňování dětí planými sliby, že si je rodiče jednoho dne vezmou zpět k sobě. To se v případě mých respondentů stalo v několika případech, což považují za poměrně významné. Také přijímání nesprávných životních návyků biologických rodičů těchto dětí je pro respondenty velmi rizikově vnímáno. R6 uvedl: *“Je to složité, máma přijde, pochvaluje si, že jí sociálka platí vodu, teplo, pracák jí dává na kredit, každý měsíc přijde spousta peněz na účet, co by taky chodila do práce, že?”* Respondenti se obávají, že takto by děti mohly být negativně ovlivňované ve smyslu toho, že se „pracovat nemusí a stejně se má člověk docela dobře“. Okrajově respondenti vnímají rizika rozpolcenosti dětí po návratu zpět do nové rodiny, někteří se potýkají se silnými negativními emocemi, pokud rodiče na schůzku nedorazí a dítě se rázem dostane do psychických problémů, protože si vzniklou situaci neumí vysvětlit. Nemalým problémem je pro respondenty pocit, že vědí velmi málo o zdraví a závislostech biologických rodičů, zejména o vrozených zdravotních dispozicích např. k rakovině, srdečním onemocněním, ale v neposlední řadě, což uvádějí všichni respondenti, i znalost o užívání návykových látek v době těhotenství. Tyto skutečnosti bývá nejvíce obtížné zjistit, krátce se o tom zmiňují v následujících řádcích.

Druhou otázkou tohoto dílčího cíle bylo právě zjištění, jaké mají pěstouni informace o biologických rodičích, co se týká zdravotního stavu, fyzických i duševních onemocnění, závislostí, průběhu těhotenství i životním stylu.

V podstatě se v odpovědích na tuto otázku všichni respondenti shodli, že informace jsou zcela nedostatečné. Něco málo vyplynulo z karet pediatrů, ale to je víceméně zanedbatelné, protože ne každý pediatr v případě, že dítě relativně tělesně prospívá, má potřebu zjišťovat rodinné anamnézy. To, jak jistě všichni víme, se děje až v případech nějakého závažného onemocnění. Něco málo se respondentům podařilo zjistit dotazováním právě při kontaktech dětí se svými blízkými, což bylo vlastně také jedno z pozitiv těchto kontaktů z pohledu dotazovaných, ale informace mají přesto velmi kusé, protože ne každý rodič, který se o své dítě z jakéhokoliv důvodu nestará, bude ochotně vyprávět respondentovi, jaké má zdravotní problémy a styl života. Velká část dětí z mého výzkumu pochází z rodin, ve kterých docházelo matkou ke zneužívání

návykových látek a to i v době těhotenství. Nikomu z respondentů se však nepodařilo zjistit, jaké návykové látky matky zneužívaly nebo v jakých trimestrech těhotenství. V kartách matek tyto záznamy chybí. Otcové jsou v případě mého zkoumání z větší části neznámí, takže ani není možné k nějakým zásadním zjištěním dojít. R5 uvádí, že: *„Jak může máma vědět, jakými nemocí trpěl otec, když si sama nemůže vybrat z případných tatínků? Na tohle nám nikdo nedá žádnou odpověď, přeci nebudeme všechny možné otce obcházet s otázkou, jaké mají závislosti a s čím se léčí! V případě biologické matky u nás bychom museli obejít polovinu města, to by bylo směšné, šlo by nám o život! A pomáhající organizace ani soud nám s tím nepomůže, otec je prostě neznámý, asi tak jako vyber si, komu jsi nejvíc podobná. Tohle je šílené, ale nejde s tím nic dělat. Řešili jsme to dva roky, když měla malá zdravotní problémy a jsme stále na začátku, prostě se s její nemocí naučíme žít. Jenže nejde o nějakou alergii nebo pupínky, jde o závažné ledvinové onemocnění. A co máme dělat? Kdyby to bylo přímo v zákoně, že při podpisu souhlasu matka uvede tyto informace, bylo by to pro všechny jednodušší.“* Pěstouni uvádějí, že někteří rodiče jsou trvale na různých antidepresivech, někteří berou antabus, někteří ve svých závislostech intenzivně pokračují. Jedna z respondentek uvedla, že byla malá holčička ve věku asi 2,5 roku odebrána matce přímo k pěstounům, protože s nimi měla blízký vztah, i když nejsou příbuzní. Pěstouni se měsíce potýkali s velkými problémy, že holčička odmítá jíst, odborníci jim nedokázali pomoci, malá skončila jednou i v nemocnici na infuzích, protože tři dny nesnědla vůbec nic. Poté se situace částečně stabilizovala, rodiče našli několik málo jídel, která holčička snědla. Po dvou letech, kdy došlo k prvnímu kontaktu s biologickou matkou, bylo zjištěno, že holčička neuměla jíst jídlo po kouscích, byla zvyklá mít jen mixované jídlo z lahvičky i přes svůj relativně vysoký věk. V podstatě stále pila jen sunar zahuštěný škrobem, případně rozmixovanými rohlíky a mixované polévky z místního bufetu. Přesto relativně prospívala a nikoho nenapadlo zjistit její návyky. Což může být skutečným problémem, nejen v tomto pro mne ojedinělém případě. Člověk si tak vlastně uvědomí, že si vůbec nedokáže představit veškerá rizika, kterých může být skutečně nepřeberné množství.

Shrnutí

Za nejdůležitější zjištění v tomto dílčím cíli považuji skutečnost, že všichni mnou oslovení respondenti vítají možnost kontaktu dětí s biologickou rodinou a přes všechna

rizika, která nejsou v žádném případě zanedbatelná a lze si jen těžko všechna uvědomit a také si uvědomit jejich dosah, právě převládají pozitivní přínosy, které je však pro respondenty poměrně složité vyjmenovat. Právě znalost historie dítěte a udržení vztahu s biologickou rodinou považují pěstouni za zcela zásadní při rozhodování, jestli kontakt dětí s biologickou rodinou podporovat. Všichni vnímají možnou pomoc pomáhajících organizací při zajištění bezpečnosti dětí v době kontaktu, kterou by se odbouralo jedno z velkých rizik. Zároveň by však všichni oslovení respondenti uvítali větší informovanost o biologické rodině ve smyslu zdravotním, duševním i závislostech na návykové látce, kterou téměř všichni považují za naprosto nedostatečnou. Někteří z nich se domnívají, že by tuto povinnost informovanosti ze stran biologické rodiny měl zakotvit zákon.

5.3 Interpretace DC3

V dílčím cíli tři jsem se zabývala výzkumem vedoucím k získání informací o tom, jak respondenti vnímají rozdíly mezi současnou a právní úpravou podmínek pěstounské péče. Tato část výzkumného rozhovoru měla čtyři otázky, na které nebylo jednoduché ústně odpovídat, respondenti potřebovali delší dobu k přemýšlení. Toto byl také hlavní důvod, proč jsem se rozhodla oslovit ještě další 4 pěstouny formou e-mailu, kde bylo jednoznačně jednodušší pro respondenty odpovídat, protože měli k zamyšlení delší dobu. Byť by tento dílčí cíl mohl vyvolávat pocit, že až tak úplně nepřísluší ke zkoumanému problému, domnívám se, že v kontextu kontaktů dětí s biologickou rodinou po změně zákona by mohlo dojít k určitým změnám i ve vnímání pěstounů v souvislosti s kontaktem dětí a biologické rodiny.

Otázka první směřovala k tomu, jak respondenti vnímají současnou právní úpravu. Žádný z respondentů nevyžadoval doplňující otázku, téměř všichni věděli, že vychází se zákona č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí a nového Občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. Jen jediný respondent řekl, že moc právní úpravu nezná, že dělá vždycky jen to, co mu řeknou na OSPOD a v pomáhající organizaci. Každopádně i tak hodnotil pozitivně. Kladně ji hodnotil i zbytek respondentů, tedy šetřením vplynulo zjištění, že nová právní úprava je vnímána výrazně pozitivně. Nejen ve změnách finančního ohodnocení, ale také i v přístupech k dětem i pěstounům, v přístupech ke kontaktům dětí s biologickou rodinou, jako velké plus hodnotí i většina pěstounů skutečnost, že pěstounství je dneska brané jako výkon zaměstnání a vztahuje se na něj důchodové

pojištění. Zvláštním výsledkem bylo zjištění, že víc než polovina pěstounů s úlevou přivítala omezení pravomocí příslušných OSPOD a rozšíření pravomocí na pomáhající organizace, jejichž pracovníky všichni pěstouni z mého výběru vídají mnohem raději než pracovníky OSPOD. Zřejmě by stálo za zvážení, zda se tomuto problému nevěnovat podrobněji například v diplomové práci na magisterském studiu, každopádně se však obávám, že by cílené otázky směřující právě k tomuto problému mohly u respondentů vyvolat nechuť odpovídat, protože by byly velmi osobní a týkaly by se konkrétních OSPOD ve spádových oblastech. Většina respondentů uvedla, že právě po změně zákonů začaly OSPOD a pomáhající organizace cíleně a velmi intenzivně podporovat kontakty dětí s biologickou rodinou a pro respondenty vysvětlení nových zákonů, respektive částí, které se týkají těchto kontaktů, bylo velmi zásadní i v jejich rozhodování, zda kontakt podporovat či nikoliv.

Ve druhé otázce jsem se věnovala tomu, jak vnímají pěstouni právě rozdíly mezi minulou a právní úpravou. Jen minimum z mnou oslovených znalo původní právní úpravu, protože se věnovali pěstounské péči již mnoho let zpátky, někteří ji znali pouze z vyprávění svých pěstounských kolegů na setkáních a část tuto starou úpravu nemohla posoudit vůbec, znovu tedy hodnotili pouze novou. Každopádně z odpovědí respondentů lze jasně vysledovat jednoznačně kladné hodnocené nové úpravy. Jako hlavní rozdíl vnímají, jak R7 uvádí: *„Hlavní rozdíl je v tom, že současná právní úprava především podtrhuje právo dítěte žít v rodinném prostředí a ústav je poslední možností. Dříve byly děti na základě minimálního rodičovského zájmu ponechávány v ústavu, nyní se hledají všechny prostředky, aby dítě mohlo buďto být navraceno do biologické rodiny, nebo přejít do NRP. Mluví se o tom, že se více pracuje s biologickou rodinou, aby byla schopna vytvořit si podmínky pro výchovu a péči dětí, které má nyní v zařízeních, ale pokud vím, nejsou dostatečné personální kapacity na takovou sanaci rodiny a pokud je, tak jen málo účinná. Spíše děti odcházejí do NRP, než do vlastní rodiny.“*

Někteří z respondentů vyslovili obavu, aby nová právní úprava nebyla ke škodě při kontaktu dětí s biologickou rodinou: *„Je to tvoje právo, musíš, ať se ti to líbí nebo ne.“* Většina respondentů však dosud nepřišla na nic, co by jim na změně zákona výslovně vadilo. Kladně hodnocená je také dostupnost veškeré problematiky, která se týká změn v nové právní úpravě, jako jednoduchá, ať už na internetu tak i v různých TV pořadech,

diskuzích, školeních. Považují ji všichni za snadno dohledatelnou a poměrně srozumitelnou. Na mnoha školeních a dalších vzdělávacích aktivitách odborníci pěstounům stále opakují a vysvětlují důležitost kontaktů dětí s biologickou rodinou. Ti z respondentů, kteří měli děti v péči již za staré právní úpravy, hovoří o tom, jak bylo téměř nemožné využít nějakou pomoc ze strany organizací a odborníků při vyjednávání kontaktu, respektive zejména o tom, že odborníci odmítali tyto kontakty jako nevhodné pro život dítěte.

Třetí otázka se týkala finančního ohodnocení podle nové právní úpravy, tady bylo jednoznačně pozitivně hodnoceno vše, co tyto změny přinesly. Respondenti velmi kladně vnímají možnost tzv. „výplaty“, která výrazně zvyšuje možnost v rodinách, aby se mohli věnovat více dětem a nezůstávat v práci, která je časově náročná, místo toho si najít např. zkrácený úvazek. Někteří vnímají odměnu pro pěstouny jako peníze navíc, které mohou využít zejména ve prospěch dětí a některým to umožnilo zůstat s dětmi trvale doma. Vzhledem k tomu, že velká část dětí trpí spoustou omezení a poruch, které zřejmě vyplynuly ze způsobu života v původní biologické rodině a také zneužíváním návykových látek v těhotenství biologickými matkami, je na místě, aby zůstávali pěstouni s dětmi doma a mohli se jim více věnovat. Poruchy jako ADHD, školní problémy i mnohé další, které děti v pěstounské péči velice omezují a zneprůjemňují jim život, se tak dají snáze zvládat. R 5 uvádí: „*My máme jako bonus Aspergera, jen ty léky co stojí, pořád děti ztrácejí učební pomůcky, každou chvíli oblečení, neustále kupujeme nové potřeby. Zaplat' Pánbů za ty peníze, bez nich tedy nevím jako to řešit!*“ Dalším pozitivem, o kterém jsem se již zmínila, je, že doba, kterou pěstouni věnují dětem, je započítána jako odpracovaná doba v zaměstnání, tedy tuto dobu plně nahrazuje u pěstounů, kteří jsou s dětmi doma, nebo těm, kteří ještě pracují, zvyšuje nárok na výši starobního důchodu. V podstatě toto je nejvíce kladně hodnocená část finančního ohodnocení. Profesionální pěstounky s praxí v řádu desítek let uvedly, že v době, kdy se staraly o děti v NRP mají nekrytou nepojištěnou dobu a teď jim to výrazně chybí, protože obě jsou již v důchodovém věku. Další dávky, které jsou vypláceny referátem státní sociální podpory, respondenti vnímají vesměs jako přilepšení do rodinného rozpočtu, které využijí ve prospěch dětí na jejich volnočasové aktivity. Tyto respondentky také využily příspěvek na pořízení automobilu, kladně zhodnotily snížení počtu dětí v pěstounské péči ze čtyř na tři, což jim umožnilo tuto nabídku využít. Velká část respondentů však vůbec nevěděla, že existuje nějaká možnost na čerpání financí při

větším počtu dětí. Respondenti, kteří mají ve své péči děti nad 18 let, uvádějí, že by bylo vhodné, aby péče psychologa byla i po 18 letech věku dětí zdarma, platbu 500,- Kč za konzultaci u psychologa považují za zbytečnou, peníze by raději využili pro děti jinak. S ohledem na to, že psychologickou pomoc podle respondentů, využívají pěstouni pro děti velmi často a pravidelně, stálo by za zvážení předat tento požadavek zákonodárcům. Každopádně bych však toto nezahrnovala do finančního ohodnocení pěstounů ale spíše do části týkající se pomáhající organizací. Respondenti však automaticky tuto odpověď do finančního ohodnocení zahrnují. Koneckonců jsou to peníze, byť nepříliš velké, které snižují rodinný rozpočet pěstounských rodin, ale v rodinách s více dětmi to již může být částka poměrně vysoká. Co se týká finanční pomoci při setkání dětí a biologických rodičů, jsou pomáhající organizace i OSPOD schopny zajistit i finanční výpomoc pro biologickou rodinu, aby mohla na setkání přijet. Z této otázky vyplynulo poznání, že dle respondentů jsou mezi nimi pěstouni, kteří se pěstounskou péčí zabývají pouze pro finanční odměnu, je to pro ně příjemnější než chodit do práce na více směn.

Poslední otázka měla za cíl zjistit, jak vnímají respondenti změny v oblasti vzdělávání. Tato otázka vyvolala u většiny respondentů poměrně dlouhé diskuze, které však probíhaly ještě i po dokončení rozhovoru, kdy se k nim všichni spontánně vrátili. Budu se zabývat pouze odpověďmi, které vyplývají z oficiální části rozhovoru, i když považují za velkou škodu, že respondenti tuto otázku nechtěli podrobněji rozebrat při nahrávání. Nelze upřít, že jsou školení, besedy a další aktivity ze strany pomáhajících organizací hodnoceny jednoznačně kladně. Jako velký přínos hodnotí respondenti rozmanitost témat, možnost přijít s tématem vlastním, které pomáhající organizace zahrne do nejbližšího termínu dalšího školení, v případě, že se na téma nepotřebuje připravovat, vysvětlí hned. Velká nabídka zahrnuje témata od psychologie, pedagogiky, u některých organizací i témata finanční gramotnosti, zdraví, právního poradenství. Jako zásadní pozitivní změnu považují respondenti možnost rozsáhlých diskuzí na téma kontaktu dětí s biologickými rodinami, podle většiny z nich je právě toto téma, které je nejčastěji diskutované. Nejen možnost odborných odpovědí a pomoc při řešení problémů spojených s kontakty dětí s biologickou rodinou, ale také sdílení zkušenosti dalších pěstounů mezi sebou považují moji respondenti za naprosto zásadní při rozhodování o kontaktech dětí s rodinou.

Občasná kritika je od respondentů, kteří mají děti rozdílného věku a organizace školí všechny rodiče najednou, tedy se potkávají rodiče předškoláků s rodiči dětí na středních školách a v jednom případě i na škole vysoké, kdy organizace požaduje po pěstounovi chlapce ve věku 19 let, aby se zúčastnil také školení. Z rozhovoru s R5: „*Víte, jak by bylo super, kdyby holky měly na školeních kamarádky v podobném věku? Ti starší se nad malými tak ofrňují, nebaví se s nimi, pohrdavě datlují na mobilech a tabletech. Mělo by se to školení vždycky jako rozvrstvit, a pozvat pěstouny malých dětí a jindy zas pěstouny velkých dětí. K čemu poslouchám problémy s drogami a kouřením, když řešíme první písmenka v abecedě?*“ Kritikou je také časová náročnost ve smyslu nařízených termínů, kdy organizace vyhlásí termín školení, pěstounům zašle pozvánku s účastí povinnou, a nikoho nezajímá, že někteří zaměstnavatelé neumožní dva týdny předem hlásit dovolenou, někteří pracují i v sobotu a v neděli. Respondenti by tedy uvítali možnost výběru například ze dvou termínů, které jsou oznámeny alespoň měsíc předem. Dále by uvítali oddělená školení podle věku dětí. Víkendové pobyty s programem však bez rozdílu vítají všichni respondenti a považují je za nejvíce přínosná v oblasti této právní úpravy. Všichni je mají za relaxační s možností vzdělávání, s odděleným programem pro děti a dospělé, s dalším programem společným. V podstatě všichni respondenti se předem dlouho na víkendové pobyty těší, kdežto školení jako taková absolvují spíše proto, že musí. Někteří respondenti by také uvítali možnost o víkendových pobytech být společně s biologickou rodinou.

Shrnutí

Interpretací tohoto dílčího cíle jsem zjistila, že všichni respondenti považují novou právní úpravu za důležitou, mající smysl pro děti i společnost. Někteří vyslovili obavy, aby v době dnešních častých změn zákonů nepřestala platit nebo nebyla změněna v neprospěch dětí. Nová právní úprava podle všech respondentů zvyšuje výrazným způsobem šanci poskytovat pěstounskou péči na vysoké úrovni, věnovat se dětem ve větším rozsahu více než bylo možné dřív. Většina z mých respondentů by se o děti starala i v případě, že by nebyla vyplácena odměna pěstouna. Změny zákonů týkající se školení jsou vnímány pozitivně, a kdyby podle respondentů došlo k drobným úpravám v organizaci těchto školení, byly by přijaty jako jedna z důležitých součástí pěstounské péče. Možnosti řešit při školeních a víkendových aktivitách různé situace vzniklé v kontextu kontaktů dětí a biologické rodiny vnímají všichni respondenti jako zásadní

pro pozitivní vnímání těchto kontaktů a většina by uvítala možnost strávit tento vzdělávací víkendový čas také s účastí biologické rodiny dětí.

5.4 Interpretace DC4

V poslední dílčí části výzkumu jsem se zabývala pomáhajícími organizacemi, jak pěstouni vnímají jejich podporu. Ke zjištění jsem použila čtyři otázky. Závěry z výzkumu tohoto cíle bych ráda využila k dalšímu výzkumu v rámci diplomové práce, v případě magisterského studia. Proto budou na konci bakalářské práce nastíněny i otázky, kterými bych se chtěla v dalším výzkumu věnovat.

První výzkumnou otázkou tohoto cíle bylo, jak pěstouni vnímají podporu ze strany pomáhajících organizací. Nešetkala jsem se ani s jedním respondentem, který by pomoc pomáhající organizace odmítal. Naopak všichni respondenti vyjádřili velkou míru spokojenosti, ať už v pomoci na začátku přijetí dítěte do péče, tak i v průběhu času. Většina z nich činnost těchto organizací uvítala s ulehčením, protože je různým způsobem obtěžovala činnost OSPOD, ve smyslu častých telefonátů, neohlášených návštěv v rodinách, kdy zaměstnanci OSPOD kontrolovali stav zásob jídla, dostatek hygienických potřeb, lůžkovin, dle jedné respondentky kontrolovali i stav prachu na nábytku v bílých rukavicích a podobně. Pomáhající organizace, byť rodiny pěstounů často v domácnostech navštěvují, tuto činnost neprovádí, věnují společný čas spíše k motivujícím rozhovorům s pěstouny i dětmi, vzpomínkám na různé zážitky rodin, prohlídkám fotografií nebo i k poradenství v běžných otázkách chodu pěstounské rodiny. Čas strávený se zaměstnanci pomáhajících organizací považují všichni respondenti za smysluplně využitý a vesměs vítají i návštěvy zaměstnanců ve svých domovech. Podpora, která se týká kontaktu dětí s biologickou rodinou, je téměř vždy na profesionální úrovni a je využívána respondenty i dětmi zejména ve smyslu psychologického poradenství, případně k zodpovězení důležitých otázek odborníky. Asistovaného kontaktu však nikdo z mých respondentů nevyužívá, využívají pouze prostor pomáhajících organizací při setkáních. Všichni však vědí, že asistovaného kontaktu využít mohou. Většina respondentů uvádí, že kontakt se zaměstnanci pomáhajících organizací jim v mnohém usnadnil výkon pěstounské péče, ani jeden z nich se neseťkal s jakýmkoliv odmítnutím. V případě předchozí právní úpravy se tak za působnosti OSPOD respondentům stávalo, že na pomoc při řešení problému čekali mnoho týdnů nebo byli rovnou odmítnuti. Všichni moji respondenti si připadají

mnohem více podporovaní a cítí se jistěji, sdílení radostí i smutků s pomáhající organizací berou jako přínosné a úlevné.

Ve druhé otázce jsem se zabývala intenzitou pomoci pomáhající organizace v průběhu času. Většina respondentů uvedla, že se intenzita nemění, naopak pokud pěstoun méně kontaktuje pomáhající organizace, její zaměstnanci ho telefonicky osloví s nabídkou pomoci, doptávají se, zda nepotřebuje odbornou radu, zjišťují, zda se nezměnila situace v rodině. R8 uvedl, že sám sebe považuje za „otravného“ ve smyslu častého kontaktování pomáhající organizace ve smyslu drobných problémů, ale organizace mu nikdy neodmítla jakoukoliv pomoc. Tento respondent využil pomoci pomáhající organizace, jak sám uvedl: *„Měl jsem potřebu, aby máma viděla malého, tak mi jedna z pracovníků pomohla s poskytnutím víza do Ameriky, pomohla mi s vyřízením všech důležitých záležitostí, dokonce mi pomohla i s výběrem úvěru v bankách, protože jsem neměl dostatek financí na letenky a několikátýdenní pobyt v USA, kde matka dítěte momentálně zrovna studuje. Dokonce se mi starala po celou dobu i o našeho psíka, kterého jsem do letadla z finančních důvodů již vzít nemohl. To bylo naprosto šokující krásné zjištění, jak může zadarmo někdo pomáhat a nic nečekat na odměnu.“* Podle všech respondentů vždy zaměstnanci organizací ochotně respondenty vyslechnou, snaží se najít co nejrychleji řešení vzniklé situace tak, aby se zabránilo akutním problémům, a na dlouhodobou pomoc kontaktují obratem odborníky. Nikdo tedy nečeká na pomoc, naopak vždy je podle respondentů velice rychlá a odpovídající problému. Za problematické považuje část respondentů jednu ze čtyř organizací, pod které mnou oslovení pěstouni spadají, že v době končící smlouvy s pomáhající organizací tato organizace pěstouny oslovuje a nabízí jim sepsání mnohem výhodnější smlouvy a slibuje mnohem větší nabídku služeb. Toto zjištění je dle pěstounů zvláštní, protože všechny organizace se řídí stejným zákonem a všechny využívají nabídku služeb stejnou. Tato nepříjemně vnímaná organizace také respondenty, se kterými sepisuje smlouvu, neinformuje o tom, že mohou smlouvu po vypršení každý rok sepsat s jinou organizací. Respondenti se domnívají, že by tuto problematiku ve smyslu přetahování klientů měl řešit zákonodárce a to tak, že zakáže zaměstnancům pomáhající organizací pěstouny z jiných organizací kontaktovat a ponechá jen na jejich aktivitě, zda svoji smlouvu uzavřou vždy s jinou organizací. Respondenti vítají možnost organizaci změnit, i když se o ní často dozvědí náhodně, ale v případě organizací, které respondentům vyhovují ve všech hlediscích, žádný z respondentů neuvažuje o změnách.

Někteří z nich však uvedli, že organizaci již změnili, jiní uvedli, že nedostali jinou možnost než uzavřít smlouvu právě s tou, která je oslovila, a oni netušili, že se mohou obrátit jinam. Každopádně činnost jako takovou posuzují všichni jednoznačně kladně ve smyslu aktivit v průběhu let. Co se týká kontextu kontaktů dětí s biologickou rodinou, v tom se všichni respondenti shodují, že podpora ze strany pomáhajících organizací je v tomto ohledu velmi intenzivní a vesměs je často diskutovaným problémem, který respondenti s organizacemi řeší.

Třetí otázka směřovala jen ve stručnosti k řešení aktuálních problémů ve smyslu kompetencí pěstounů, kam se obrátit o pomoc. Někteří z respondentů mají již ve svých smlouvách uvedené smluvní odborníky a vědí, že mohou kdykoliv kontaktovat tyto odborníky sami, případně přes pomáhající organizaci, jiní se spoléhají vždy na pomoc organizace, že je na odborníky v případě potřeby nasměruje sama nebo k nim odborníky pošle. Nemalá část respondentů ví, kam se obrátit, odborníky si vyhledává sama mimo pomáhající organizace. Všichni uvádějí, že ne vždy je rychlá pomoc v rámci cizích odborníků možná, proto využívají smluvních kontaktů v organizaci, která je podle nich nesrovnatelně rychlejší, například s ohledem na objednávací doby těchto odborníků. Každopádně však všichni respondenti uvádějí spokojenost s rychlým řešením svých rozličných problémů v rámci pomoci ze stran pomáhající organizace.

R5 uvedla: „*Jako je super, že si mám kam zavolat, dřív to bylo nepříjemné, telefony na úřadu se přepojovaly sem tam, sekretářky neochotně dávaly telefonní čísla nebo e-mailové adresy, ale člověk stejně tak pořád má nějak zakotvený sám v sobě pocit, že otravuje a je vlezlý se svými hloupými dotazy. Ale poslední roky se mi nestalo, že by mi to dal někdo pocítit, že jsem otravná, naopak když se nedovolám, na vzkaz reagují všichni rychle a kolikrát ani nepřijdu z práce domů a už tam na mě naše pomáhačky čekaj a ptaj se, co se stalo, to jako je hodně dobrý.*“ Někteří z respondentů uvádí, že by měla být i v dospělosti veškerá pomoc zdarma. Týká se především pomoci psychologů, psychiatrů a specialistů na duševní zdraví. Pomoc při asistovaném kontaktu je pro ně dostupná v podstatě bez omezení, tedy pokud budou tuto pomoc potřebovat, ihned je bude kontaktovat některý z odborníků, který asistovaný kontakt připraví a zajistí případně prostory nebo i přítomnost dalších odborníků, zkontaktuje se s biologickou rodinou, případně je schopen i zajistit menší finanční výpomoc pro biologickou rodinu, například příspěvkem na cestu.

Poslední otázka směřovala ke zjištění, co by respondenti změnili nebo zlepšili ve vztahu k pomáhajícím organizacím. Velká část by uvítala v místě svého bydliště nebo v nejbližším okolí klíčové pracovníky, protože dojíždění bývá pro některé rodiny zejména s menšími dětmi často velmi náročné, pomáhající organizace bývají až 70 km daleko. Nepovažují to však za nějaké negativní pocity, jen by uvítali pracovníky blíž svému bydliště. Také v případě kontaktů dětí s rodinou je vhodnější využít prostory blíž k domovu, i když v dnešní době lze využít i vhodných prostor na úradech. Většina respondentů se shodla na problému, který jsem již nastínila v interpretaci ke druhému dílčímu cíli ve smyslu obtěžující kontaktů v době končící smlouvy s původní organizací, kde by toto měl řešit zákon. Někteří respondenti by uvítali více peněz na různé společné aktivity pěstounů, dětí a pracovníků pomáhajících organizací tak, aby mohlo být více víkendových pobytů a méně krátkých školení. Také by se podle respondentů „hodila“ finanční výpomoc pro biologické rodiny, aby mohli jezdit častěji. Tuto pomoc poskytuje jen část organizací pěstounům a někteří z nich se dokonce domnívají, že ji některým rodičům poskytují ze svého. Respondenti by také uvítali podporu odpočinku rodin ve formě např. příspěvků na rodinné dovolené, relaxační lázeňské pobyty, wellness pobyty o víkendech. Je nutné si uvědomit, že pěstounská péče je v mnohém považována za zaměstnání, zejména v případě profesionálních pěstounů, a výkon takovéto práce není zdaleka v rozsahu několika málo hodin denně jako běžné zaměstnání, ale práce na 24 hodin denně, kdy pěstouni nemohou prostě odejít pryč. Podle R6: *„I pěstoun je jen člověk, se svými starostmi, radostmi, náladami, zdravotními problémy. Ženské na OSPOD se ve tři seberou a jdou domů v klidu a pohodě, a to my chodíme ze svých zaměstnání a honem domů řešit množství problémů, které se přes den objevily, ledasjaký kostlivec mohl vykouknout, u dětí v pěstounské péči není dne ani hodiny, kdy můžete ztratit ostražitost, to se vám hnedka vymstí.“* Doba pobytu v nemocnici, při různých zdravotních zákrocích nebo i při běžné pomoci starším členům blízké rodiny pěstouna také vyžaduje určitou časovou náročnost, toto však není žádným způsobem řešeno a není nabídnuta jakákoliv pomoc. Vztah jako takový s pracovníky pomáhajících organizací však v současné době považují všichni respondenti za vyhovující, nikdo z nich neuvažuje o změně organizace a svých organizací si velmi váží.

Shrnutí

Všichni mnou oslovení pěstouni považují pomoc pomáhajících organizací za vítanou, za mnohem užitečnější ve srovnání s činností OSPOD. Pracovníky těchto organizací považují za skutečné odborníky na danou problematiku, uznávají hodnoty konkrétních organizací a nedovedou si představit, že by došlo ke změně zákona a činnost těchto organizací by byla nějakým způsobem omezena nebo zrušena. Všichni by uvítali více peněz pro pomáhající organizace, protože pak by jim mohlo být nabídnuto i více služeb, např., účast biologických rodin při víkendových aktivitách nebo finanční výpomoc s úhradou cestovného pro biologické rodiny, protože ty mívají při svém způsobu života poměrně často problém zajistit si peníze na cestu nebo malý dárek pro dítě. S drobnými výhradami k oslovování cizích pomáhajících organizací by na vztazích nic dalšího neměnili. Mělo by však docházet v nějakém časovém horizontu ke kontrolním šetřením ze strany krajských úřadů, kde by se mohli pěstouni anonymně vyjádřit k činnosti konkrétní organizace např. formou dotazníků po internetu. Z výzkumu vyplynuly nějaké podněty pro pomáhající organizace, které by pěstouni uvítali jako změny. Těmi bych se ráda zabývala ve výzkumu k diplomové práci a budou uvedeny v závěru bakalářské práce.

Závěr

Tématem bakalářské práce byla problematika pěstounské péče v kontextu kontaktu dítěte s biologickou rodinou. Toto téma je v posledních letech často diskutované nejen mezi pěstouny, ale také mezi širší veřejností.

Pro toto téma bakalářské práce jsem se rozhodla z důvodu osobní zkušenosti, žila jsem s mužem, který měl v pěstounské péči děvče. Tak jsem měla možnost setkat se s mnoha rodinami pěstounů a poznat jejich radosti i starosti a také sdílet zkušenosti s kontakty s biologickou rodinou, které se staly trendem před několika lety a zpočátku působily některým pěstounům rozporuplné pocity.

Hlavním cílem výzkumného šetření v mé práci bylo zjistit, jak vnímají pěstouni téma kontaktů dítěte s biologickou rodinou, dílčími cíly bylo zjistit, jak pěstouni vnímají průběh kontaktů dětí s biologickou rodinou, zda vnímají přínosy nebo rizika těchto kontaktů, co jim přinesla nová právní úprava a jak vnímají pomoc pomáhajících organizací v kontextu ke kontaktům dětí s biologickou rodinou.

Cílů práce jsem se snažila dosáhnout pomocí kvalitativní výzkumné strategie s použitím techniky hloubkového polostrukturovaného rozhovoru, při zpracování interpretací rozhovorů jsem použila techniku otevřeného kódování.

Výzkum jednoznačně vypověděl, že všichni respondenti považují kontakt s biologickou rodinou za naprosto zásadní v životě dítěte. Každé dítě má právo znát svoji historii, svou biologickou rodinu, další rodinné příslušníky, i kdyby tato znalost byla svým způsobem pro dítě negativním poznáním. Jen tak si může dítě správně nastavit hodnoty a vybrat si správný směr životní cesty. Respondenti považují styk dětí s biologickou rodinou za poměrně rizikový, obávají se negativního vnímání dětí, nevhodně přijatých vzorců chování dětí od svých rodičů a v neposlední řadě i o bezpečnost dětí při těchto kontaktech. Všichni však považují přínosy těchto kontaktů za rozhodující a jsou připraveni případná rizika omezit nebo odstranit tak, aby ke kontaktům dětí se svou rodinou mohlo docházet. Všichni respondenti vnímají pozitivně změny v právní úpravě vedoucí ke změnám ve financování a v činnosti pomáhajících organizací, které vedou zejména k podpoře kontaktů dětí s biologickou rodinou a vzdělávání. Finanční ohodnocení pěstounů podle nové právní úpravy výrazně zlepšilo postavení

pěstounských rodin ve společnosti a zlepšilo i možnosti dětí. Respondenti se však obávají případných změn zákonů, které by vedly k omezení finančních možností pro pěstouny nebo by byly pomáhající organizace zákonem ve své činnosti omezeny či zrušeny. Ani jeden z pěstounů nevyslovil myšlenku, že by zrušil možnosti kontaktu dětí s biologickou rodinou, naopak by je rozšířil v rámci podpory i na rodinu vzdálenější.

Za aplikační cíl své práce považuji zpětnou vazbu pro respondenty a pomáhající organizace. Tuto práci předám všem respondentům, kteří se na mém výzkumu ochotně podíleli, pomáhajícím organizacím, se kterými jsou moji respondenti v kontaktu, z nichž většina vyslovila zájem o konečnou podobu mé práce. Tím by se mohla zvýšit šance, že si i známí respondentů přečtou moji práci a že organizace uznají za vhodné zabývat se podněty v jejím závěru.

Pěstouni navrhovali určité možnosti zlepšení, které bych shrnula v následujícím textu a ráda bych se těmito možnostem věnovala v další výzkumné práci, tedy diplomové:

- zlepšit finanční podporu pomáhajících organizací pro možnosti financování více relaxačních a víkendových vzdělávacích pobytů,
- zajistit pomoc s hlídáním dětí při nemoci a krátkodobé hlídání, pokud pěstouni potřebují sami vyřídit neodkladné záležitosti,
- zajistit možnost bezplatného poradenství i po dovršení 18 let věku dětí,
- zřízení kanceláří klíčových pracovníků pomáhajících organizací v lepším dosahu k bydlišti pěstounů nebo umožnit na trhu spolupráci více organizacím,
- omezit činnost OSPOD při tzv. kontrolách v rodinách pěstounů, případně jednoznačně stanovit pravomoci OSPOD při těchto kontrolách,
- změnit zákonnou úpravu v podobě striktního zákazu pomáhajících organizací na tzv. přetahování klientů do své organizace.

Literatura a jiné zdroje

BĚLÍK Václav. *Tvorba odborné práce*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009, 65 s. ISBN 978-80-7041-503-0.

BOWLBY, John. *Vazba*. Praha: Portál s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

BOWLBY, John. *Odloučení*. Praha: Portál s.r.o., 2012. ISBN 978-80-262-0076-5.

CAMERON, R. J. (Seán) a MAGINN Colin. *Cesta k pozitivním výsledkům u dětí v náhradní péči*. Vyd. 1. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství TOGGA, 2013, 179 s. ISBN 978-807-4760-006.

DISMAN Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2007, 375 s. ISBN 978-80-246-0139-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2016, 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

GABRIEL, Zbyněk a NOVÁK Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2003, 223 s. ISBN 80-725-4329-6.

KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1996, 63 s. ISBN 80-706-7669-8.

KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte*. Vyd. 1. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2008, 48 s.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964. ISBN 24-39-01.

KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 325 s. ISBN 978-807-0418-963

- KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, 165 s. ISBN 80-704-1135-X.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1988, 236 s. ISBN 25-095-88.
- KVĚTENSKÁ, Daniela. *Úvod do sociální práce pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 109 s. ISBN 978-80-7041-860-4.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 1998, 343 s., obr. ISBN 80-716-9195-X.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-7178-304-8.
- MATEJCEK, Zdeněk et al. *Osvojení a pěstounská péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 155 p. ISBN 80-717-8637-3.
- MATEJCEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994. 99 p. ISBN 80-85282-83-6.
- MÜHLPACER, Pavel. *Sociální patologie*. Vydání 1. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 104 s.
- PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Vyd. 2., v nakl. Portál 1. Překlad Eva Vyskočilová. Praha: Portál, 1997, 143 s. ISBN 80-717-8146-0.
- PLAMÍNEK, Jiří. *Konflikty a vyjednávání: umění vyhrávat, aniž by někdo prohrál*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2009, 136 s. ISBN 978-80-247-2944-2.
- POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 1995, 142 p. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 7. ISBN 80-858-5001-X.
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 199 s. Psychologie (Portál). ISBN 80-717-8885-6.

REKTOŘÍK, Jaroslav et al. *Organizace neziskového sektoru: Základy ekonomiky, teorie a řízení*. Vyd. 3. aktualiz. Praha: EKOPRESS, 2010, 188 s. ISBN 978-80-86929-54-5.

SCHULZ VON THUN, Friedemann. *Jak spolu komunikujeme?: překonávání nesnází při dorozumívání*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 197 s. ISBN 80-247-0832-9.

SIMON, Fritz B a Helm STIERLIN. *Slovník rodinné terapie: přehled, kritika a integrace systémově terapeutických pojmů, konceptů a metod*. Hradec Králové: Konfrontace, c1995. ISBN 80-901-7731-X.

SKORUNKOVÁ, Radka. *Úvod do vývojové psychologie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 69 s. ISBN 80-704-1727-7.

SMOLÍK, Josef; *SUBKULTURY MLÁDEŽE Uvedení do problematiky*. 1 vydání. Praha : GradaPublishing, 2010. 288 s. ISBN 978-80-247-2907-7.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2003, 142 s. ISBN 80-865-5262-4.

ŠIMKOVÁ, Eva. *Management a marketing v praxi neziskových organizací*. Vyd. 4. aktualiz. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009, 173 s. ISBN 978-80-7435-012-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 978-802-4609-560.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie lidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 264 s. ISBN 80-717-8291-2.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 200 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

Zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině

Zákon č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

MPSV ČR. *Formy náhradní rodinné péče*. [online]. [cit. 2015-12-28]. Dostupné z:
<http://www.mpsv.cz/cs/14501>

Statistiky - Asociace Dítě a Rodina, z.s.: [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z:
<http://www.ditearodina.cz/aktivity/statistiky>

Centrum sociální pomoci a služeb. [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z:
<http://www.csps-hk.cz/O-nas.html>

Salinger - Stopa Čápa. [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z:
<http://www.salinger.cz/sluzby/stopa-capa/>

O sdružení - CENTRUM PĚSTOUNSKÝCH RODIN o.s. [online]. [cit. 2016-03-06].
Dostupné z: <http://www.pestounskerodiny.cz/>

Práva pěstounů - Pěstouni - Náhradní rodinná péče. *Virtuální knihovna* [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/cz/nahradni-rodinna-pece/pestouni/prava-pestounu/>

Pěstouni pěstounům. *Když Natama pískne* [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z:
<http://pestouni-pestounum.webnode.cz/news/kdyz-natama-piskne/>

Rozum a cit, z. s. *Metodika pro asistovaný kontakt dítěte s biologickou rodinou* [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z:
[http://rozumacit.cz/zs/file_prirucky_a_publikace/Methodika_AK-rozum_a_Cit\(2015\).pdf](http://rozumacit.cz/zs/file_prirucky_a_publikace/Methodika_AK-rozum_a_Cit(2015).pdf)

Vláda ČR. *Úmluva o právech dítěte* [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z:
<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>

Unicef.cz. *Úmluva o právech dítěte* [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z:
<http://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>

Přílohy

Rozhovor č. 1.

Rozhovor s pěstounkou, která měla ve své péči šest dětí. Tento rozhovor považuji za nejdůležitější ve své bakalářské práci a bude uveden v příloze. Jména dětí jsou v rozhovoru změněna, byť na tom respondentka netrvala a nabídla mi možnost ponechat jména tak, jaká ve skutečnosti jsou. Jména pomáhajících organizací jsou zachována.

Rozhovor proběhl v domácnosti pěstounky 16. 2. 2016 v době mezi 16,00 - 19,30. Zaznamenaná část rozhovoru je 43 minut.

Respondentka je označena R1.

T: Paní Nováková, hlavním cílem je zjistit, jak vnímají pěstouni téma kontaktů dítěte s biologickou rodinou.

Takže první otázka bych měla začít, jestli proběhl nějaký kontakt biologické rodiny s dětmi a zda jste byla přítomna nebo jaká byla vaše účast?

R1: Kontakt s biologickou rodinou jsme z šesti dětí, které máme v pěstounské péči měli jenom u dvou sourozenců, kdy otec nejevil zájem o tento kontakt ale matka, biologická, o tento kontakt zájem měla, byl vlastně nařízen tento kontakt, po vzájemné dohodě, jednou za dva měsíce, a než jsme přistoupili k tomu, abychom to realizovali, tak jsme se tehdy zkontaktovali s občanským sdružením Amalthea, tenkrát v Pardubicích, pak se přestěhovali do Chrudimi, a dohodli jsme návštěvu na jejich půdě, za účasti jejich sociálních pracovníků, protože jsme neměli nejmenší tušení, jak budou reagovat děti, jak bude reagovat matka, jak všechno proběhne, neměli jsme s tím žádnou zkušenost. Takže tahle odbornost nám tenkrát velmi pomohla. Přijeli jsme tam a matka dorazila taky, a děti, když jsme jeli tam, děti byly naprosto vyřízený bych řekla, ztichlý, když jsme tam dojeli, usínaly po cestě, jak byly ve stresu, jak jsme tam dojeli, tak Míšovi bylo špatně, no ale pak, protože nevěděly, přijede maminka, nepřijede maminka, jak bude vypadat, nebude opilá, zjevně měly starost, jak to prostě proběhne. No a my s nimi, když jsme viděli, v jakým jsou stavu. Ale pak to proběhlo vcelku v klidu, tam si je sociální pracovnice vzaly do klubovny, byly účastny té návštěvy, matka přijela i s přítelem, kterého děti znaly, a my jsme vlastně zůstali ve vedlejší místnosti naprosto záměrně,

protože jsme jim chtěli dát možnost, aby se s tou matkou potkali relativně v soukromí, protože, aby prostě mohli mít na sebe čas, my jsme si vedle popovídali a pak když asi po hodině a půl si tam zahráli nějaký člobrďo a popovídali si tam, tak jsme se pak setkali dohromady spolu a já jsem vlastně matku informovala o tom, jak děti prospívají, kam choděj na kroužky, jak se jim daří, jaký mají zdravotní problémy a tohle, a, tuto návštěvu jsme vlastně u tohoto občanského sdružení opakovali i v následujících časech pak, ale několikrát to zkolabovalo na to, že matka nedala vědět že nepřijede, já jsem byla nachystaná, děti měly, Miša měl narozeniny, napekla jsem dort, že to tam teda spolu oslavěj, přijedeme, děti nachystaný, koupily dárek mamince, jsem je poslala, ať něco vyberou, snažila jsem se jako, aby se ten kontakt s biologickou rodinou udržoval, ale matka nedala pak vědět, jediné štěstí bylo, že jsem na poslední chvíli než jsme měli vyjet, zavolala, zatelefonovala jsem jí, jestli tedy opravdu přijede. Prohlásila, že je nemocná a že nikam nejede, no tak jsme tedy nejeli nikam a dort jsme snědli doma. Takže ty návštěvy s touto paní probíhaly vlastně jako na vlně alkoholismu. Jednou nahoře, jednou dole. Pokud byla na antabusu, tak jezdila jednou za dva měsíce, pokud ne, tak nepřijela třeba celý rok. Vždycky jsem jí domluvila schůzku, na sociále jsem dojednala místnost, protože jsme pak upustili od toho, abychom dojížděli někam až do Chrudimi, když tady zřídili místnost pro setkávání, tak jsme.

T: Tady na sociálce?

RI: Tady na sociálce mají místnost, kde se můžou rodiny s dětmi setkat, což je bezvadný, protože můžou ty děti být v prostředí, který znaj, v městě, který znaj, a nemusejí harcovat nikam do kraje. Domů bych si biologický rodiče pouštěla zcela vyjimečně. Protože ani ne tak kvůli těm dětem, za kterými jezděj, to by bylo vcelku v pohodě, ale když je rodina rozsáhlejší, tak s ohledem na ty ostatní děti, proč by jim někdo cizí měl vstupovat do soukromého prostoru. To mi nepřišlo vhodné.

T: Vy jste mi tím pádem automaticky odpověděla na několik otázek tady, další měla být, kde proběhl kontakt, zda v novém domově dítěte nebo jinde, takže?

RI: V Amalthee a pak tady na sociále a poslední dobou to vzalo takový spád, že matka už není ochotná ani schopná si domluvat žádný setkání a na domluvená setkání nereaguje, a stane se, že jednou za rok projíždí přes Jaroměř nebo dvakrát za rok s letákama, kde pracuje pro nějakou agenturu, tak zavolá, jestli by mohla děti potkat. Já

jí vyhovím, zavedu je do Tesca do cukrárny, než nakoupím, ona si tam s nima popovídá, pak já jí řeknu, jak se dětem daří a jdeme si každý po svém, ale to se vlastně vloni ani nestalo. Předloni se tohle událo, loni šel na setkání jenom Míša, Markétka zrovna byla na výletě, protože když dala na poslední chvíli vědět, tak se to nedalo nijak jinak udělat. Zorganizovat, no a tak ten se tam s ní chvíli potkal, ale pak zas musela vodjet, dala dětem po stokoruně a má to vyřešený.

T: Takže ten první, úplně první kontakt tedy iniciovala matka?

RI: Ne, ne, ten první kontakt byl iniciovaný, takhle, byl domluvený, když jsme děti přebírali se sociální pracovníci, jsme se domluvili spolu se sociální pracovníci, a s matkou, že bude mít tuto možnost. Jo a já jsem to v té Amalthee domluvila, matce jsem dala vědět, kdy tam má být, jestli jí to vyhovuje, a vlastně iniciativa těchto setkání byla vždycky na mě, málokdy se stalo, že matka prostě zavolala, jestli by mohla potkat děti, když třeba vynechala a pak bylo ticho po pěšině, tak se třeba pak ozvala a domluvila jsem to, zas nepřijela, když to udělala asi třikrát po sobě, já jsem přestala setkání domlouvat, protože ...

T: Tak to se nedivím.

RI: Protože oni pak byly takový jako v očekávání, a proč by měly být v očekávání, když to stejně nedopadne, že?

T: Říkají všichni pěstouni v podstatě to stejné, že to dětem nějakým způsobem ubližuje, no je to prostě tak.

RI: Jako nebránila bych tomu, ale...Abych nepředbíhala otázce...

T: Já jsem myslela spíš to čekání, že to dětem ubližuje?

RI: To každopádně, ano, hlásila jsem to dětem krátce předtím, zařídila jsem to, aby čas na to měly a řekla jsem jim to den dva předtím, že možná přijede maminka.

T: Jak jste vnímali, nebo jak jste vnímala vy, pocity dětí?

RI: Pocity dětí jsou různé, na prvním setkání vlastně to byl naprostý stres, a obava před tím, protože se bály, jestli přijede, jaká bude, ale později to pro ně bylo už víc v pohodě a v podstatě se Míša na ni těšil, protože ji vlastně do pěti let potkával, a přes všechny

zádrhele je to pořád jeho matka, na kterou v srdci myslí a vona tam prostě vždycky bude, takže když on má o ní aspoň trošku přehled, kde je, jak se jí daří, tak pro něj je to důležitý. Takže z tohohle důvodu já bych ten kontakt nedomlouvala tak usilovně, kvůli tomu aby se jí vyhovělo, to by byla její starost, aby se starala, a t' potká svoje děti, ale já jsem se snažila kvůli tomu, že jsem věděla, že Míšovi na ní záleží, hodně, že, že prostě potřebuje o ní vědět. Občas jí prostě potřebuje potkat.

T: Jste tolik zkušená pěstounka!

RI: No a Markétka, ta to měla, ta je mladší, a maminku vlastně měla zhruba do dvou let ajestli, ani možná to ne, pak skončila v kojeňáku a pak v děčáku, a zná maminku víceméně z návštěv, občasných a víkendových pobytů z dětského domova, které nakonec dětský domov zakázal, protože to tam děti ohrožovalo. Takže jejich vztah byl spíš takový dětský, prospěchářský, přijede maminka, bude nám špatně z bonbónů.

T: Vy jako pěstounka jste měla pocity jaké?

RI: Jako pěstounka, tenhle kontakt s biologickou rodinou jsme vlastně navazovali u dětí už v době, kdy jsem pěstounskou péči dělala mnoho let. Takže mě to zas tak moc nepřekvapovalo a viděla jsem v tom i pozitiva. Kdyby to přišlo dřív, tak by mi to bylo určitě nemilé a nepříjemné, protože nějakým způsobem se člověk na t lidi, kteří se o své děti nestarají, zlobí, vnitřně. A potkávat toho člověka, když vím, že je zdravý, může pracovat, má kde bydlet, a přesto se o svoje děti nestará, tak je pro mě těžké to přijmout.

T: No tak to věřím.

RI: Takže není mi to příjemné, ale když jezdívala vcelku v pořádku v době, kdy tedy byla na antabusu, tak jsem se s tím tak nějak vyrovnala a naopak jsem se snažila z toho setkání pro děti vytěžit co nejvíc, že jsem se snažila vyzvědět o jejich biologické rodině, kde který strýček, kde kteří bratřenci, sestřenice, jak rodina žije, protože to by ty děti ani nenapadlo se vyptávat, v tu chvíli, ale když jsem se ptala, tak si i děti rozpomenuly na členy té širší rodiny. Takže jako z tohohle pohledu to bylo i přínosné, v současné době si třeba dopisují na facebooku s biologickým otcem, který léta nejevil nic, naprosto žádný zájem, ale teď se oženil, zřejmě nová partnerka má pozitivní vlivy, tak to je dobře. Tak se snaží s dětmi navazovat kontakt. Hmm, vzadu mám takovou ošklivou

myšlenku, která mě vždycky napadá, biologičtí rodiče často usilují o setkávání s dětmi, až když jsou děti z nejhorsího vypiplaný, stavěj se na vlastní nohy a budou vydělávat. To je velké riziko, časté, nechci mu ubližovat, možná je situace taková, že si svůj život dává do pořádku a snaží se s dětmi navázat kontakt. Nebráním mu v tom ale i Janička, když mluví o otci tak o něm mluví jakoby v uvozovkách. Psal táta, nó, táta... Tak sama ví, jak se věci maj, ale na druhé straně je ráda, když jí tatínek řekne, že je šikovná holčička, a jak ji obdivuje a jak mu dělá radost. To udělá radost každému, takže...

T: No asi je dobře, když děti znají své kořeny?

RI: Každopádně je dobře vědět. Vždycky je dobře vědět, no, i špatné věci je lepší vědět nežli aby se člověk zařídil do budoucna. A krom toho, nemusí to být jen špatné věci, můžou to být i přínos ta širší rodina, i když jim člověk vyčítá, že se o ně nepostarali.

T: Teď bych tedy přešla k dílčímu cíli bakalářské práce, který je úplně krat'oulinký, týká se jen přínosu nebo rizik těchto kontaktů. Vy jste mi částečně na to už odpověděla tedy, a tak jestli byste to mohla nějakou shrnout, jestli jste teda vnímala přínosy nebo rizika?

RI: Vnímala. Vnímala jsem přínosy v tom, že Míša byl klidnější, protože věděl, co se děje s maminkou, a vlastně se děti udržovaly v kontaktu v byt' minimálním, ale udržovaly si přehled o biologické rodině, a rizika, rizika se nás až tolik netýkaly, vzhledem k tomu, že maminka byla vstřícná, mockrát projevila myšlenku, že je ráda, že má u nás děti a že je o ně postaráno, rozhodně nedělala žádné naschvály, nepříjemnosti, snažila se vyhovět, což nebývá, jak jsem ze setkání s ostatními pěstouny vyrozuměla, to je naprosto výjimečná situace.

T: To asi ano.

RI: Takže my jsme měli v podstatě štěstí, ale přesto všechno štěstí jsme si naběhli při jednom setkání, kdy maminka dětem, já jsem ji většinou opustila v té místnosti a nechala jsem je tam, aby si mohli užít soukromí, a pak jsem se tam vrátila a popovídala jsem zase s maminkou já, a pak jsem si děti odvedla. A maminka v té době, kdy s nima byla sama, tak tenkrát vyslovila myšlenku že se ptala na sociále, jestli by si mohla děti vzít, a že jí řekli že ano, a ona že se bude snažit to nějakým způsobem zařídit. Večer seděl Míša u večere, přešle, a vylíčil mi tohle, co maminka říkala, a pravil, no mamko já

nevím, kam bych šel, jak bych se rozhod. Protože maminka je maminka a tady je doma a tady prostě je zžitéj, a je mu tady dobře. A teď jak to dítě si myslelo, že to rozhodnutí bude na něm, a že to bude rozhodnutí brzko, jako v brzké době. A já jsem říkala Míšo, zachovej klid. Při nejlepší vůli víš nejlíp dobře, jak na tom maminka je. Víš dobře, že aby prokázala, že má kde bydlet, že má práci, že nepije, tak to jí zabere hodně času. A než tohle všechno zařídí, tak ty budeš velkej, vůbec si s tím nelámej hlavu. Takže takhle jsme to sfoukli a on se tím už netrápil, tak to byla jediná chvíle, kdy mě to opravdu přišlo líto. Že se mu vlastně tímhle stylem ubližuje, že má starosti, který by vůbec nemusel mít, no.

T: Máte nějaké informace o biologické rodině, postupem času se vám podařilo vlastně při těch setkáních rozhovory s tou maminkou nějaké zjistit, měla jste třeba nějaké informace o třeba nemocech, závažnějších, v rodině?

RI: S maminkou jsem toto řešila při prvních setkáních, protože v anamnéze v lékařských kartách toho moc nebylo, maminka se k tomu vyjádřila, jako k nemocem, na které umřeli předkové nebo se tam někdo na něco léčil, tak to jsme vzali na vědomí, a co se týče biologické rodiny, tak vlastně ty kontakty nebyly jenom s maminkou, poslední dva roky se začal ozývat maminky bratr, strejda, a navštívili nás, s partnerkou, a vzali si děti na jednodenní výlet, co jsem dovolila tedy, ty jsem si dokonce pustila až na dvorek, a tady jsme poseděli u kafe a popovídali jsme si, takže jsme se dověděli i informace i o mamince zase z druhé strany, jak žije a jak to prostě funguje, a o babičce a o těchhle příbuzných. Takže...

T: O mamce jste věděla předem, že je alkoholik? Než jste si děti brala?

RI: Ano, věděla jsem, že jsou z rodiny alkoholičky a proto jsou v dětském domově, že se o ně nemůže postarat. Ona v podstatě to je hodná ženská, jenom propadla alkoholu, takže ona dětem vědomě, záměrně, záměrně jim nikdy neubližovala, a když nepila, tak prostě by z ní mohla být dobrá máma. Měla by děti ráda, v mezích svých možností by mohla fungovat. Tam je prostě tahle věc, alkoholismus, o tom jsme s dětmi mluvili, jakože to musej brát jako chorobu, prostě je to choroba, je to tak. A těžko s tím, žádný závěry z toho člověk dělat nemůže, aby se s tím ty děti mohly nějakým způsobem vyrovnat trochu, že se o ně maminka nestará, když vlastně ani nemůže.

T: Vy jste první pěstounka, nebo vlastně úplně první ze všech, když nebudu brát jen rozhovory, která se vyjadřuje kladně k osobě biologické matky, protože slyším ze všech stran jen to nejhorší. Takže to je úžasný.

RI: Nemůžu říkat, že bych se vyjadřovala k ní kladně, ale snažím se ji brát tak jako objektivně, nebo tak nějak, ale nemůžu říct, že bych to dělala kvůli ní. Tak dalece tu paní, já osobně k ní mám úplně jiný postoj, jakože mě je, to už jsem vyjádřila, že mě je nemilý, nepříjemný, když člověk, který může starat se o děti se o ně nestará. A to, to mi prostě vadí. Ale snažím se s těmi dětmi jednat tak, aby voni prostě vnímaly, že je to jejich máma a že není jen všechno černý. Že každý má svoje světlé i stinné stránky a aby si vlastně to dítě dokázalo, že se identifikuje s vlastníma rodičema, vlastní identitu si na tom buduje a staví, tak pakliže jim předvedu jejich rodiče jako jenom černě, tak oni sami se budou cítit méněcenní. A to je myslím špatně.

T: Ale právě rodiče, bohužel, ti náhradní, co mám zkušenost, tak to dělají opačně než vy, že se snaží trošku očerňovat ty biologický rodiče, a to zas vnímám jako velký riziko třeba já.

RI: Já jsem se snažila dřív, při prvním dítěti v pěstounské péči, nezralá osoba, mladá, jsem se taky takhle zlobila, naštěstí dítě bylo malý, takže to nemohlo tak vnímat a před ním jsem se zas až tolik nevyjadřovala, ale postupem času právě kvůli nim se snažím najít cestu, aby si oni mohli sebe vážít, aby, aby...ty rodiče nějakým způsobem přijaly, a i u dalších dětí, kdy, kdy vyjadřovaly jako nenaladění k těm svým rodičům, jakože jim toto mohli provést a neznají je, nevědí kde jsou, nezvěstný, neznámý, a tak jsem vždycky říkala, ty buď rád, že ses narodil a za to jsi mámě vděčnej, protože tě taky mohla strčit do igelitu a šoupnout do popelnice, takže pořád máš ještě za co jí bejtvděčnej.

T: To je úplně úžasný, to co jste teďka řekla, to opravdu je úžasný. No, já bych vás nechala mluvit, ale abychom dojely dál, měly bychom se dostat tady na ten druhý dílčí cíl, ten je, ten se týká právní úpravy, jak ji pěstouni vnímají, tam byly před čtyřmi lety nějaké změny, stačí mi to jenom stručně, protože to je obecné téma.

RI: Obecně známý téma, nastudovatelný kdekoliv, a myslím si, že všichni pěstouni nebo většina pěstounů jistě dospěla k tomu, že ta právní úprava, ehm, byla rozhodně přínosná. Protože pěstounovi skýtá, když vezmeme zajištěnost pěstouna, tak mu skýtá možnost, ehm, pracovat na penzi bych řekla, protože z doby, kdy toto nebylo, tak já

mám vlastně spoustu let, kdy byt' jsem se věnovala pěstounské péči, tak to mám pro penzijní účely nepoužitelný a od toho se mi odvíjí samozřejmě malá penze, hm, odměny pěstouna taky díky té právní úpravě narostly, to znamená, že pěstoun který se stará o více dětí má vcelku slušný příjem a tudíž může očekávat pak slušnou penzi. Což se mě taky netýká (smích), protože mě ty roky utekly, protože já se té právní úpravy dočkala až pozdě, já už jsem v penzijním věku teď.

T: No jasně, ale ono se vám to ještě trochu bude přepočítávat?

RI: Můžou mi každý rok připočítat něco málo, o korunu, za odpracovaný další rok při důchodu.

T: Ano, každých 360 dní je ze zákona.

RI: Ano, znova to přepracujou, ale takle pro zajištěnost pěstounů ta právní úprava byla rozhodně dobrá, navíc snížili tam počet dětí povinných pro poskytnutí příspěvku na auto, na pořízení automobilu, ze čtyř na tři, což je taky dobrý, protože...Protože to tu rodinu podpoří a je to potom snazší, no a co přidajtakle do rodiny nejvíc pocítěj ty děti.

T: To je dost důležité. Takže tu novou právní úpravu vnímáte tedy pozitivně, z hlediska toho finančního ohodnocení, to je asi jednoznačné?

RI: To je jednoznačný.

T: A jinak co se týká nějakých povinností, vidíte tam nějaký rozdíl?

RI: Co se týče vzdělávání, to je vlastně jedna z povinností při, s povinnostmi plynoucí z právní úpravy, tak já to považuju za přínosné a platné, každopádně, ehm, byt', ehm, jsou organizace, kde si člověk to vzdělávání zas až tak moc nevybere, a je to organizace od organizace, různé. Ale já mám to štěstí, že mi to nikdo nediktuje, že mi nabídnou větší možnosti přednášek a já si můžu vybrat, která se mi hodí, která je přínosná, a kolikrát se účastním i přednášek, které jsou mimo věk mých dětí, protože je to prostě zajímavý a je to...

T: No vidíte, ještě třeba ....

RI: No rozhodně už žádný děti přijímat nebudu, ale pěstounství je prostě věc, která je celoživotní, takže já to použiju na vnoučata.

T: Tak to je pravda, já taky říkám, že pěstounství je poslání a tak to asi je opravdu?

RI: To je jako s dětma v rodině, to tam prostě nekončí, protože ty děti sledujete dál a máte pěstounský vnučata a a je to tak.

T: Takže teď jsme nějak přeskákaly mezi těma otázkami, jenom to tedy shrneme, současnou právní úpravu jsme si řekly, jestli tedy vnímáte rozdíly mezi původní a novou právní úpravou? Takže výrazně?

RI: Výrazně.

T: Změny ve finančním ohodnocení pěstounů? To jsme řekly.

RI: To jsme řekly.

T: To jste řekla v podstatě taky, že to hodnotíte kladně, což je tak?

RI: Je to tak, protože to dřív bylo...prostě jinak.

T: A změny v oblasti vzdělávání pěstounů, já nevím, jestli jste se v té starý právní úpravě ještě vzdělávala, protože to bylo takový všelijaký?

RI: V té starý právní úpravě to sice taky bylo zakotveno, ale v podstatě se to moc nerozvíjelo, ehm, my jsme si soukromě vlastně po revoluci našli pozdějc organizace, který se vzděláváním pěstounů zabývaly, navštěvovali jsme ehm, víkendová setkání, vod Amalthey, a to se nám moc líbilo, když jsme mohli potkávat lidi stejně švihlý, stejně zaměřený, to tam vypustíte. To já nemůžu, ale to nevadí, to vůbec nevadí. Stejně zaměřený a vlastně a vlastně si člověk mohl popovídat a vím, že jsem se z takových setkání vždycky vracela domů a s pocitem, jak máme úžasně hodný děti.

T: To je taky dobře.

RI: Člověk když slyšel, co všechno různí pěstouni mohli zažívat, a spolupracovali jsme i s občanským sdružením Rozum a cit, taky jsme se účastnili jejich setkání a nebo, ehm, něco jako dovolená s programem, vzdělávacím, s programem asi čtyři pět dnů, setkání v Krkonoších třeba podnikli, pro nás tenkrát vlastně, nebylo pro nás tenkrát finančně zajištěný, takže pro nás už jenom to, že nám nabídli možnost takového pobytu se

vzděláváním a podpořili to, bylo to za velmi laciný peníz, tak pro nás to byla v podstatě jediná možnost dovolené, protože jinak to bylo dost finančně našponovaný.

T: No to věřím, s tolika dětmi.

RI: Takže to opravdu nebylo tak jednoduchý, takže jsme tyhle možnosti od těchhle občanských sdružení vítali, ale jak říkám, byla to naše soukromá iniciativa. Sami jsme si je našli, oslovili, a voni nás vzali pod svá křídla a pomohli nám, abychom si tam užili s ostatníma pěstounama společnost.

T: V podstatě cílem posledním bakalářské práce je zjistit, jak vnímají pěstouni podporu ze strany pomáhajících organizací. Takže teď předpokládám, že máte jednu organizaci, nějakou hlavní, můžete ji jmenovat, můžete ji jen jmenovat a říct mi, ať ji neuvádím do bakalářky.

RI: Klidně ji uveďte, mě to, já jsem s nimi v pohodě a vyhovujou mi, v současné době jsem přešla, dřív jsem byla pod městem, když se tato právní úprava zřizovala, ale pak nás město předalo Trialogu, což je Brněnská organizace pro doprovázení pěstounů, a ta, od téhle organizace, která měla v tomhle kraji pobočku, se vlastně ta pobočka změnila na samostatnou jednotku a jmenuje se Diamant. A já mám vlastně teď své, své doprovázející pracovníky přímo v místě, což je pro mě výhoda, ehm, protože se můžu v pohodě účastnit školení a kdybych měla malé děti, tak by to bylo ještě pro mě snazší, protože dojíždět s nimi do vedlejšího města, dojíždět s nimi někam je náročné, jak pro děti tak pro celou tu rodinu. A pak to vzdělávání může být zatěžující. Ale vzhledem k tomu, že já to mám tady v místě, a i ti pěstouni, co tady bydlej, tak to maj prostě blízko, tam přijdu s dětmi, v jedny místnosti je zabavujou tedy a hrajou si tam s nima, a v druhý my máme školení, takže takovým způsobem se dá to školení absolvovat vcelku jednoduše a krom toho podniknou i jednou dvakrát do roka, dvakrát myslím, víkendové setkání, měli jsme to v České Skalici, měli jsme to na Zvičíně, kde vlastně je to jeden a půl dne pobytu a děti tam maj program a hmm, je to vcelku pohodová záležitost. A tak když moje děti už vyrostly z toho, takže s pubertákama už to není tak vono.

T: Nějak se v průběhu času změnila intenzita a rozsah té podpory ze strany organizací? Od toho, když to vlastně vzniklo? Takový ten trend, kdy se začalo hodně vlastně tohle podporovat, jestli je to stále stejný, nebo to bylo víc, nebo jině?

RI: Řekla bych, že když po uzákonění téhleté právní úpravy ještě nebyly přesné metodiky, tak to bylo příhodnější, protože to, jak bych řekla, to víc finančně podpořili a v současnost době je to spíš tak, že (kašel) se víc věnujou té odborné části, na kterou je to ostatně určeno, ale myslím si, že je to na jednu stranu škoda, protože pěstoun jako takový nemá možnost relaxace, pakliže ho přitom nikdo nepodpoří. Takže kdyby do té oblasti vzdělávání přisadili ještě oblast relaxace pro pěstouna, podpořeno prostě nějakou, podpořeno dovolenou společně s dětmi, člověk si odpočine, přitom mu pomůžou postarat se o děti a pak se tam s těma dětma zase setká, k tomu přidat trochu školení, ideální. To by bylo jako rozhodně přínosné, ale tudy cesta nevede, protože relax není to, co by stát podporoval.

T: Pokud jste se dostali do nějakých problémů, nějaký aktuální, ať výchovný, zdravotní, dětí nebo i vaše, co se týkalo tedy pěstounské péče, věděli jste vždycky ke komu jít, na koho se obrátit?

RI: Tak v současné době už tu pěstounskou péči dělám od roku devadesát, takže jako hodně dlouho. Čtvrt století, takže, ehm, už se člověk rozhlídl a ví, na koho by se obrátil, mám svoje odborníky, které bych mohla oslovit, když by byla nějaká krize, a myslím, že je to i dobře, když si člověk ty odborníky vyhledá, i sám, protože ta doprovázející organizace vám doporučí toho, koho má nasmlouvaného a nemusí vám sednout. Ale může, může, ale nemělo by to ustrnout na tom, že máte prostě nařazeného odborníka na..., a není tam jako vůle na, já jsem si do dohody nechala tuhle klausuli napsat, že v případě potřeby si odborníka vyhledám. Takže...

T: Což asi někteří pěstouni nevědí, protože jsou na tom opačně, že chodí k těm odborníkům, který jim ta pomáhající organizace doporučí.

RI: No můžou, může to být v pohodě, jako já, to není nic proti mojí doprovázející organizaci, protože vím, že se na ni můžu spolehnout, a to je nejdůležitější, a když potřebuju, tak se s nimi prostě domluvím a jsou vstřícní, takže to ano, ale nefungují tak všechny organizace, to zase vím od pěstounů.

T: To vím taky, takže je to hodně barevný, co pěstouni říkají?

RI: A myslím si, že by pěstouni měli být informováni o tom, že vlastně tu dohodu uzavírají na jeden rok.

T: Což vůbec nevědí, jak jsem zjistila, to tedy pěstouni opravdu nevědí.

RI: A že po roce prostě můžou změnit, že můžou změnit organizaci, že dohodu můžou sestavovat s tou organizací, a vůbec to nemusí být jednostranný text, kterým jim dají k podpisu. Můžou si tam dát, po domluvě samozřejmě vzájemně s tou organizací svoje požadavky, samozřejmě v rámci zákona. Ale dá se tam jako ledacos přizpůsobit současnému stavu a potřebám rodiny. Ten zákon to umožňuje, teď je otázka, na kolik jsou ty organizace vstřícné. Já si nestěžuju, já mám pohodu, jo, ale ...

T: A je něco, co byste vy sama změnila nebo zlepšila ve vztahu k vaší pomáhající organizaci?

RI: Joo, co bych takhle, oni nemají v podstatě v rámci zákona možnost, ehm, postupovat jinak, ale já bych skutečně šla cestou umožnit pěstounům vodpočinek. Voni ho sice umožňují tím stylem, že si můžete poslat děti na tábor, a pak si vodpočinete, ale to je jako velké plus, každopádně, ale když vám z toho ty děti vyrostou a už je na tábor nemůžete poslat, tak to prostě naráží a nemůžete dospívající děti na nařízený nucený pobyt, to potom je ten váš odpočinek jim za trest.

T: To je pravda.

RI: To se nedá takle jako podniknout, takže v těchhle situacích, kdy by ta doprovázející organizace byla, měla možnost, měla možnost, ta vůle by možná byla, ale není ta možnost, přispět na společnou dovolenou s těma dětma, tak si odpočinete, máte je kolem sebe, a může se k tomu přidat nějaké vzdělávání, už jsem o tom mluvila.

T: Ano, to jsme už mluvily.

RI: Tohle, tohle bych zlepšila. Protože v době, kdy nebyly, nebyly metodiky, na začátku téhle právní úpravy, tak jsem právě byla takle na podpořené dovolené s dětmi, kdy mě přispěli na tu péči na ně, a já jsem tak mohla podniknout dovolenou, kterou bych si nikdy dovolit nemohla. A pro tu rodinu to bylo úžasný.

T: Takže, v podstatě, vy to vidíte, že jako rozvoj metodiky jakoby víceméně znevýhodnil ty pěstouny? Že zpočátku to bylo volnější, co se týká financí? Nebo?

RI: Ne, finance tam jsou stejné pořád, ale tam je spíš otázka dobré vůle těch pracovníků, a když se k tomu vymezí metodiky, které je zkrouhnou do vyhraněných mezí, tak už ta dobrá vůle není nic platná.

T: Tak to je jasné, co dávali, tak už to nejde?

RI: Tak, ale bylo to bezvadný, že jsme mohli takle užít společný čas a odpočinula jsem si jak nikdy dřív, takže... To je právě vono, vo pěstouny se pečuje jako o jejich vzdělávání, ale vo jejich odpočinek už nepečuje nikdo a pěstoun to během roku těžko může to jako nějak zvládnout.

T: Teď vám tedy dám poslední otázku, jestli je něco, co jste mi ještě neřekla a co byste ráda řekla, něco co vás trápí, co vás potěšilo, prostě úplně cokoliv. Může to být, co se týká dětí, organizace, zákona, úplně čehokoliv?

RI: Tady v podstatě není co dodat, nebo můžeme povídat dva dny.

T: To bych, se přiznám, asi potom nechtěla přepisovat tedy.

RI: To určitě ne, jako je v tomhle spousta věcí, o kterých by se dalo mluvit, ale není, není důvod, nebo není co dodat nějak podstatného.

T: Pro mě je důležitější, že jste pěstounka s takovou obrovskou praxí, a jste vlastně první taková pěstounka, se kterou jsem se setkala, protože ostatní, se kterými jsem mluvila, nemyslím teď rozhovory, myslím tak všeobecně, když si povídáme, protože některý lidi znám, a tak v podstatě většina lidí končí u dvou dětí, a to spíš tak nějak z toho důvodu finančního zajištění, a opravdu si moc vážím toho, že jste si na mě s tolika dětma udělala čas, pozvala mě domů.

RI: Už mám děti větší. Kdyby se tady rojily kolem nás jako dřív batolata, tak to by bylo trochu vyjimečný, tenhle rozhovor, to bychom neměly na to klid.

T: Teď vás tedy poprosím o nějaké demografické údaje, jestli mi zodpovíte? Nemusí to být úplně přesně. Věk pěstounů? Spíše tak, že jste začínala před pětadvaceti lety?

RI: Ano, v roce 1990 jsme přivezli domů první dítě.

T: Takže vám bylo kolem 35?

RI: Já bych musela hluboce se zamýšlet, asi tak...

T: Nyní jste tedy říkala, že jste tedy na pokraji důchodového věku?

RI: No už tam jsem, už jsem důchodce, už dva roky pobírám penzi, a vlastně teď tedy jsem pracující důchodce, podle těch tabulek.

T: Vzdělání? Jestli to můžete říct?

RI: Původním vzděláním knihkupec, vyučený, s nástavbou, s maturitou pak, a pak jsem si dodělávala střední školu pedagogickou, obor vychovatelství. Střední.

T: Město? Kolik má obyvatel tedy?

RI: Město, asi 15 tisíc. Myslím, že 15 tisíc.

T: Teď to bude tedy trochu složitější, věk dětí při převzetí pěstouny, když jste je převzali, a současný věk? Takže všechny.

RI: První dítě jsme přivezli Renatku, měla 11 měsíců, v současné době, je to ročník 89, kolik je Ranatce? Musím to dopočítat. Já to vždycky počítám před narozeninami, takže, no, takže to je Renatka, pak jsme přivezli Lenku, Lenku jsme přivezli, bylo jí 11 a půl roku, v současné době je jí 24. Pak jsme přivezli Radka a Martina, těm je 17 let, měli 4,5 roku, o těch jsme mluvili, teď je jim 17. A pak jsme přivezli Míšu a Markétku, Míša bude mít 18 let, a Markétka bude mít 14 let, a přivezli jsme je, Markétce bylo, bylo šest let, a Míšovi deset a půl. Když jsme je přivezli.

T: Teď tedy s vámi žijí v domácnosti?

RI: V současné době mám v domácnosti 4 děti v pěstounské péči a jednu biologickou dceru na studiích. Vlastních dětí jsem měla pět, z toho už mám čtyři samostatné a dceru na vysoké škole. Z pěstounských dětí mám samostatné dvě. Dvě dcery.

T: A o druhu pěstounské péče jsme tedy mluvily.

RI: Mám dlouhodobou, a u některých dětí mám, to je různé podle některých jejich rodinných poměrů, mám stanovenou pěstounskou péči, ale péči poručníka, poručnickou, protože tam se nedala pěstounská stanovit, otec neznámý, matka nezvěstná, to pak nejde. Takže to se pak stanovuje takhle, ale v podstatě to máte stejný parametry.

T: Aha, no vy jste tam navíc jako zákonný zástupce? V případě poručenství?

RI: Ano i ne, píše se, že ano, ale když dojde na lámání chleba, tak ne. Není to pravda, protože já jsem si to myslela taky, a z toho důvodu jsem šla zařizovat dětem pas, že můžu, ne, musela jsem mít schválení soudu. Schválení soudu, že můžu já jako zákonný zástupce žádat o pas.

T: Takže i to je omezené?

RI: Ano.

T: Dobře. Já si myslím, že co se týká rozhovoru, že jsme to tak nějak prošly všechno. Moc děkuji.

RI: Nemáte zač, nemáte zač.

T: Bylo to úžasné, děkuji.